...ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫН!

45-дахи жэлээ гарана.

...УРЯАД ҮНЭН

...Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...(1172 5) | 1968 оной июниин 1, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ИЮНИИН 1— ҮХИБҮҮДЫЕ ХАМГААЛХА УЛАСХООРОНДЫН ҮДЭР

Зол жаргалта бага наһан. Л. ПШЕНИЧНИКОВЭЙ фото.

...0 ҮДЭРЭЙ ...0 КИЛОГРАММ

...РЬДАГАЙ ТУНГА НОГООНДО

...алдин бэлшээри. Малаа ...гаргаха хүнүүд бүлта ...й. Тэдэнэй дунда олон ...ршада мал-адуулһан, ...хүнүүд бии. Хо...ллтай ябадаг малша... Лопсон Намсараевич ...аргадана. Хажуудань ...ганиинь һууна. Эдэ... һарьдагай тайга соо ...ние үнгэргэнэ. Юумэ ...Лопсон Намсараевич ...эн зангаар харюусадаг.

— Долоон жэлэй туршада һарьдаг уруу мал туужа гараа хүмби. Урдань Монһоо таби шахуу модоной газарта байгша һэм. Мүнөө жэлдэ үшөө саашаа Хогжондо ошохомнай,—гэнэ.

Малшан Ихинеев нёдондо тугалнуудые туужа гараһан байгаа. Мүнөө эдэнь хашарагууд боложо, хоёрдохи жэлээ холын бэлшээридэ адуулагдахань. Үнинэй мал адуулагшатай хөөрэлдэхэдэ: «одоол энэ зундаа малнай горитойхон лэ шэгнүүрээ нэмээхэ даа» гэнэ һэн.

— Бэлшээриин хаһада ямар зорилго табинхайбта?

— Үдэр бүриин 900—1000 грамм!

Энэ зундаа Туранай совхозһоо эбэртэ бодо малай 15 гүүртэ холын бэлшээридэ зуһаха юм. Хамта 1800 толгой бүрүү, хашарагууд адуулагдаха. Энээнһээ гадна, 450 адуу морин һарьдагай тунга ногоондо адуулагдаха болоно. Гүүртэнүүд бүридхэгдэжэ, дүршэлтэй хүнүүдтэ даалгагдаа. Мүнөө эндэ суглараад, ажал тухайгаа хөөрэлдэжэ байхадаа, малшан бүхэн хэхэ хүдэлмэрээ тодорхойлно.

Үнинэй малшан Бадма Тарлшинов һамгантала хоюулан 185 бүрүү даажа абанхай. Тэдэнэр Зангинсаан гэжэ газарта абаашажа, шэгнүүрыень 112 килограммаар нэмээхэ гэхэ гү, али тус бүриинь гурбан центнерһээ доошо бэшэ болгохо зорилго табиба. Мал адуулагшад Петр Сымбелов, Иннокентий Котовщиков гэгшэд баһал иимэ уялгануудтай.

Холын тунга бэлшээридэ мал адуулхаяа гарагшадые совхозой главна экономист нүхэр Намжилов ажалайнь түлөөһэнтэй танилсуулна. Мүнөө жэлдэ совхозой залуу мал 110 хоногой туршада һарьдагай бэлшээридэ адуулагдахань. Малаа һайнаар адуулжа таргалуулһан малшад нэмэлтэ шэгнүүрэй центнер бүхэндэ 8 түхэриг 50 мүнгэн түлөөһэ абаха болоно. Жэшээлхэдэ, Петр Сымбеловэй даадаг гүүртэдэ 170 хашараг адуулагдаха, зунай хаһада шэгнүүрынь 120 килограммаар нэмээгдэхэ байна. Энээнэйнгээ түлөө гол түлөөһэ болгон тус гүүртэдэ ажаллаһан хоёр малшад хамта 2044 түхэриг абаха юм. Ондоогоор хэлэбэл, малшан бүхэн һара бүридэ дунда зэргээр 200 түхэриг хүрэтэр салин абаха байна. Энээнһээ гадна, хараалһан түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн, харууһалдаг бүхы малайнгаа 20 процентыень эрхим тарган, бэшыень дундаһаа дээшэ шадалтай болгоһон мал адуулагшадта ажалай нэмэлтэ түлөөһэ үгтэхөөр хараалагдаа.

Саяан уулын ара талада оршодог һарьдагай тунга ногоондо Туранай совхозой хэдэн мянгаад мал зунай бэлшээриин хаһада жэл бүри гаргагдана. Нёдондо хоёр мянга гаран толгой эбэртэ бодо мал адуулагдаад, октябрь һара гаратар хамта дээрээ 1820 центнерээр шэгнүүрээ нэмээһэн байгаа. Совхозой мал адуулагшад Г. Д. Санжиханов, И. Зверев гэгшэд даадаг малайнгаа шэгнүүрые тус тустайнь хоногой 900—1000 граммаар нэмээһэн байна. Мал адуулагшад зунай үедэ малаа холын бэлшээридэ гаргахадаа, эртээнһээ һайнаар бэлэдхэдэг. Малай байрануудта үбэлдөө минеральна тэжээл, дабһан абаашагдана. Тиигээд май һарада малшад харууһалха малаа бүридхөөд, тус бүридэнь тэмдэгүүдые табижа, ветеринарна пунктда шалгуулһанайнгаа һүүлдэ һарьдагаа туужа гарадаг. Хэрбээ шалгалтын үедэ ямар нэгэ гүүртэдэ үбшэн гү, али холын зам дабахагүй, хүл муутай тохолон мал байгаа һаа орхигдожо, ондоо малаар һэлгэгдэнэ. Мүнөө жэлдэ гүүртэ бүхэн транзисторна приемнигуудтай болгогдонхой.

Һарьдагай зуһаланда гарадаг малшадта түлөөһэ һайнаар үгэдэг, зохихо байдалаар хангадаг хадань, тэндэ ажаллаха хүнүүдшье урматай зоригтойгоор хүдэлдэг. Мүнөө Туранай совхозой олохон гүүртэнүүдэй малшад малаа туужа, холын зам дабахаяа гаранхай. Элшэр хүрэтэр зуу гаран модо дабажа, зуһаландаа хүрэхэ хүнүүдшье олон. Тэдэнэр хүнэһэ хүшэеэ бэлдээд, малаа адуула адуулһаар байха газартаа хүрэдэг. Тунга ногоондо малаа таргалуулаад, намар орой болоһон хойно голложо ерэхэдээ, хүн бүхэн зориһон зорилгодоо хүрэһэн лэ байгша гэжэ нютагай зон хөөрэлдэнэ һэн.

Хожомынь Түнхэнэй аймаг уруу хонходожо, Туранай совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдэ: «Совхозоймнай мал адуулагшад республика доторoo мүрысөө үүсхэһэн Яруунын аймагай Нарһатын совхозой малшадай уряае дэмжэжэ, зунай һаранuудта эбэртэ бодо малаа хоногой 900—1000 граммаар нэмээхээр шиидэээ»,—гэжэ мэдүүлбэ.

Һарьдагай тунга ногоондо малаа туужа гараһан зоригтойшуулда амжалта хүсэе.

Т. ГАРМАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Түнхэнэй аймагай Туранай совхозой мал адуулагша Л. Н. Ихинеев. 141 хашараг холын бэлшээридэ адуулжа, тус бүриинь хоногой 1000 граммаар нэмээхэ гэжэ шиидэбэ. 2. Саянай хормойдо мал бэлшэжэ ябана.

Т. ГАРМАЕВАЙ фото.

...РШЭНЭРӨӨ ДЭМЖЭБЭ

...! Адууһа мал аса... таргалуулжа бай... лэ газар даа. Эдэ Нисэнгын совхозой ...мал эндэ зуһажа ...н зуугаад эбэртэ бо...руһалагдадаг. Эдэнь ...а бэлшээгдээд, нама...оройһон хойно гүрэндэ юм.

...усада нүүжэ ерэһэн ...тэ Нарһатынгаа сов...еспублика соогоо һайн ...д байхадань, угаа ...һаар дэмжэбэ. Мал...лдэхэдэ: «Бидэнэр... ...али даа. Хүршэнэр...гүйе оролдоё» гээд, ... Зунай бэлшээриин ...мал бүхэнние зуун ... нэмээхэ гээшэ ...н хэрэг аал. Ажал...тэй бологдоно.

...агшад бултадаа сут... тухайгаа халангяар ...роно. Мал адуулаг...б Ешеев бэлшээриин ...уһалдаг хашарагуу...нүүрые тус бүри... 1100 граммаар нэ...й. Тэрэнэй нигэжэ ...жит Шагдаров нү... хараад:

...абтай һорёод үзэ... ...лохо юумэ ааб ...нүхэр Шагдаровынь ...шээриин газарта ил... ...малнай бүлта адли. ...аб дүй дүршэлэйн... ...һаа үлүү юумэ ааб ...гүйгөөр ажалла... ...ёһотой болоноб.

... совхозой мал адуу... ...шын үдэрһөө һай... ...а захалаа. Малша... ...һан ажал хэрэгээр ...лавна зоотехник нү... ...еновшье хананги.

... совхозой мал адуу... ...ондоо хүрэхэл байха. ... мүрысэхэбди. Теэд ...ай һүүлдэ мэдэгдэ... ...тэрэ энеэбхинэ.

...лавна зоотехник нё... ...амжалтатай гараһа... Тус совхоз бэл... ...ада таргалуулагдаха малай шэгнүүрые толгой бүриинь 108 килограммаар нэмээгээ. Теэд мүнөө жэлдэ тиимэ арга байна гү? Зоотехник энэ асуудалда харюусахадаа «арга боломжотойбди» гэбэ. Ёһоороошье иимэ арга байна. Юундэб гэбэл, дүршэлтэй малшад хүдэлнэ. Тэдэнэйл оролдоо һаа, юуншье бүтээгдэхэ.

Ажахын түрүү малшан Петр Надмитов нёдондо зуун хоногой туршада хашараг бүхэнние 120 килограммаар нэмээһэн байгаа. Иимэл бэрхэшүүл мүнөө жэлдэ олон байг. Нүхэр Надмитов Яруунынгаа аймагта чемпион болоһон байгаа. Бүлта малшадай зоригтойгоор ажаллаа һаа, ерэхэ намар тус совхоз 1550 центнер үхэрэй мяха гүрэндөө худалдалгажа, жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ аргатай.

Эбэртэ бодо малай бригадир Дашижамса Базаров бригадынгаа малшадта найдажал байгша.

— Бүхы гүүртэнүүдтэ даалтабари үгтөө. Уялгануудые абанхай,—гэнэ.

Малшан Цырма Шойенова хэлэхэдээ:

— Дэмшэгтэ гээшэмнай һайхан лэ нютаг даа. Ажалаа зүбөөр эмхидхээ һаа, зорилгомнай юундэ бэелүүлэгдэхэгүй һэм. Би мүнөө жэлдэ хашараг бүхэнние хоногой 1200 граммаар нэмээхые оролдохоб,—гэбэ.

Энэ зундаа малаа бэлшээн таргалуулхын тулада совхозой мал адуулагшад һайнаар бэлэдхэнхэй. Гүүртэ бүхэндэ дабһан зөөгдэжэ абтаа. Малшадта зохихо байра байдал түхеэрэгдэнхэй. Эдихэ ууха юумэн таһалгаряагүй зөөгдэжэ байха. Газетэ, журнал асарагдаха, радиоприемнигууд тодхогдоно. Ондоо юун хэрэгтэйб даа. Иигээд байхадаа малшад малаа үдэр һүнигүй харууһалхые оролдохо болоно.

Холын гүүртэнүүдэй ажалаадые урмашуулхын тулада совхозой дирекци, партийна болон профсоюзай комитедүүд мүрысөөнэй гурим баталанхай. Түрүүшүүлдэ дамжуулгын вымпел, мүнгэн шан хододоо барюулагдажа байхаар хараалагдана.

Ц-Д. ДЫМБРЫЛОВ,
КПСС-эй Яруунын райкомой инструктор.

БАРИЛГЫН ЭГЭЭЛ ТААТАЙ ХАҺА САГ

Үгһаа хойшо ажалша зон зунай таатай зохид сагые зүбөөр хэрэглэн, ехэ ажал хэжэ үрдихые оролдодог байгаа, мүнөөшье оролдодог. Барилгые үргэн далайсатайгаар ябуулхада зунай саг илангаяа таарамжатай, һайн гээшэ.

Үйлэдбэриин, культурно-ажаһуудалай шэнэ барилгануудые, гэр байрануудые республикынгаа городууд, хүдөө тосхонуудта хаа хаанагүй олоор бодхоохо зорилго барилгашадай урда табигданхай. Энэ табан жэлэй туршада үйлэдбэриин олон шэнэ барилганууд, медицинскэ, культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд, һургуули, саад, яслинууд, гэр байранууд ашаглалгада оруулагдаха түсэбтэй. Жэл ерэхэ бүри город, хүдөө тосхонуудта шэнэ барилга бодхогдожо, тэдэнэй түхэл шарайе хубилгана.

Республикымнай барилгын олон организацинууд урдаа табиһан зорилгоёо бодото дээрэнь бэелүүлжэ, үйлэдбэриин, гэр байрын, мүн ондоошье шэнэ барилганууды хараалагдаһан саг болзор соонь ашаглалгада тушаажа байнхай. Барилгын талмай дээрэхи ажал зүбөөр эмхидхэһэн, ажалаа оньһожоруулһан, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэжэ байһан организаци, коллективүүд һайн үрэ дүн туйлана. Ажалай эмхидхэл эгээл шухала, амжалта туйлалгын зайлашагүй эрхэ нүхэсэл мүн.

Гэрнүүдые бариха комбинадай коллектив ажал хэрэгээрээ суутай болонхой. Комбинадай хабсаргагшадай, мүн гэрэй досоо талын ажал хэдэг бригаданууд хараалагдаһан саг болзор соонь томо панелиин гэрнүүдые бодхожо, ашаглалгада тушаана. Улаан-Үдэ городой ямаршье газарта, Октябрьска, Советскэ, Железнодорожно районуудта баригдаһан томо панелиин гэрнүүд городые болбосон түхэлтэй, гоё һайхан болгожо байна.

Энэ жэлдэ тус комбинадай коллектив горитой ехэ барилга-хабсаралгын ажал дүүргэхэ юм. Хэрбээ нёдондо 27 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдые ашаглалгада тушааһан байбал, энэ жэлдэ 39 мянган дүрбэлжэн метр байрын талмай барижа дүүргэхэ уялга абанхай. Барилга-хабсаралгын иимэ ехэ ажал хэхэ арга боломжо комбинадта бии. Барилга эрхилхэ материально-техническэ баазатай, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэдшье олон. Табан жэлэй гурбадахи жэлэй даабари дүүргэхэ талаар түрүүшын горитой алхам эндэ хэгдээ. Үйлэдбэриин дүрбэ һарын түсэб 121 процент дүүргэгдэһэн байна. Гэр байра бариха хахад жэлэй түсэб дүүргэһэн тухайгаа тэдэнэр һаяхан элидхэбэ.

Комбинадай барилгашад ямар аргаар амжалта туйланаб? Эндэ ажалай эмхидхэл һайн гэжэ нэн түрүүн тэмдэглэхэ шухала. Хабсаргагшадай бригадануудай ажал гурбан халаанда эмхидхэгдэнэ. Нүхэд Чистяковой, Фоломеевэй хүтэлбэрилдэг табяад хүнһөө бүридэһэн бригаданууд звенонууд болон хубааржа, гурбан халаанда ажаллана.

Зунай таатай зохид үдэрые зүбөөр хэрэглэхэ, ехэ ажал хэжэ абаха тэмсэл эндэ үргэнөөр дэлгэрээ. Хабсаргамал түмэр-бетон зүйлнүүдые, томо панелиин ханануудые бэлдэдэг цехүүдэй ажал мүн лэ зүбөөр эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэр хэрэгтэй зүйлнүүдээр барилгын талмайнуудые таһалгаряагүй хангана. Гэр хабсарган бодхоохо, досоо талын ажал хэхэдэ оньһон арга, механизмууд хэрэглэгдэнэ. Тиимэһээ бригадануудай ажалай бүтээсэ ехэ.

Түрүү эдэ бригадануудай зарим звенонууд хүдөө тосхонуудта ошожо, барилга хэдэг болоо. Нүхэр Фоломеевэй даадаг бригадын гэшүүд Хэжэнгын аймагай түб тосхондо Соведүүдэй байшан хирпиисээр барижа байна. Нүхэр Чистяковой бригада Загарайн аймагай Шэнэ-Бэрээн тосхондо 60 байратай гэр томо панелеэр барижа эхилээ. Энэнь хүдөө тосхондо томо панелеэр баригдаһан түрүүшын гэр болохо юм.

Республикымнай барилгын эгээл томо организаци—Буряадай барилгын управлениин коллектив энэ жэлдэ горитой ехэ ажал хэхээр хараална. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада, барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн 23 процентээр ургаһан юм. Дээшэлүүлэгдэһэн түсэб дүүргэхын тула арга боломжоёо элирүүлэн хэрэглэхэ шухала. Теэд барилгын управлени, тэрэнэй СМУ-нуудай коллективүүд ажалай эмхидхэл нарижуулан һайжаруулха талаар мүртэй оролдолго гарганагүй. Барилга-хабсаралгын управленинүүд, организацинуудай дундаһаа гансахан лэ гэр барилгын комбинадай, 10-дахи СМУ-гай коллективүүд барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ дүрбэ һарынгаа түсэб дүүргэһэн байна. Бүхы дээрээ Буряадай барилгын управлени дүрбэ һарын түсэбэй дүүргэлтые 88,9 процентдэ хүргэһэн юм.

Барилгын энэ томо организациин жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэ хэрэгтэнь олон һаад, бэрхэшээл тохёолдоод байна. Тэдэнэй гол шалтагаан юуб гэхэдэ, СМУ-нуудай барилгын талмайнуудта ажалай эмхидхэл һула зандаа, ажалай саг зүбөөр хэрэглэгдэнэгүй. Барилгын ажалые хоёр-гурбан халаанда эмхидхэхэ тухай хөөрэлдөөнэй болобошье, оройдоо нэгэ-хоёр бригада ажалаа шэнээр эмхидхэжэ захалаа. Хирпиисэ, металл конструкци, хабсаргамал түмэр-бетон зүйлнүүдэй дуталдадаг дээрэһээ барилгада ехэ һаад ушаруулагдана.

Хирпиисэ галдадаг Улаан-Үдын завод, Татауровай барилгын материалнуудай комбинат, үйлэдбэриин «Буржелезобетон» нэгэдэлэй зарим филиалнууд барилгын талмайнуудта шухала хэрэгтэй хирпиисэ, түмэр-бетон зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха түсэбөө заатагүй дүүргэхэ талаар бодото хэмжээ абаха уялгатай. Эдэ предприятинуудай шухала материалнуудаар шэнэ барилгануудые хангажа байгаагүй һаань, барилгын олон тоото организацинуудай ажал нобшорон удаарха, шэнэ барилганууды хараалагдаһан саг болзор соонь тушааха хэрэгтэ һаад ушаруулагдаха байна.

Зунай сагта барилга үргэн далайсатайгаар эмхидхэхэ хэрэгтэ студентнэр-барилгашад горитой туһаламжа хүргэдэг болоо. Нёдондо эмхидхэгдэһэн студентнүүдэй барилгын отрядууд республикын хүдөө тосхонуудта олон барилга бодхоолсоһон байна. Тэдэнэр нэгэ миллион 200 мянган түхэригэй барилгын, мүн ондоошье ажал хээ, байрын гэрнүүдые, үйлэдбэриин предприятинуудые барилсаа, электро-дамжуулгын лини таталсаа, намаг газар хатаагаа, малай байрануудые бодхоолсоо. 1,5 мянган студентнэр энэ зундаа барилгада хабаадалсаха гэжэ шиидээ. Тэдэнэр барилга эрхилхэ горитой ехэ хүсэн мүн. Зорилго юуб гэхэдэ, залуу хүбүүд, басагадай һайн һайхан хүсэл зорилгыень дэмжэхэ, эдэбхи үүсхэлыень улам бадаруулха, ажалыень зүбөөр эмхидхэхэ шухала.

Барилга эрхилхэдэ таатай зохид дулаан сагай үдэр бүхэнние ашагтай туһатайгаар хэрэглэхэ, барилга түргэдхэхэ гээшэ город, хүдөө тосхонуудай барилгашадай урда табигдаһан эгээл шухала эрилтэ болоно. Зунай сагта гэрэй досоо талын ажал хэхэдэ таарамжатай, урагшатай һайн байдаг. Барилгашад энээниие мартаха ёһогүй. Шэнэ барилга түргэдхэхэтээ хамта шанарыень һайжаруулха гээшэ мүн лэ онсо удха шанартай. Барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тула зунай үедэ бата үндэһэ һуури табиха хэрэгтэй.

Ажалай эмхидхэл нарижуулан һайжаруулха, түрүү онол арга, дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ, тиигэжэ үйлэдбэриин, культурно-ажаһуудалай барилга, гэр байрануудые саг соонь ашаглалгада тушааха гээшэ барилгашадай нэрэ хүндын хэрэг.

Буряадай АССР-эй 45 жэлэй ойе Монгол орон тэмдэглэнэ

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). Монголой олониитэ Буряадай АССР-эй 45 жэлэй ойе майн 30-да үргэнөөр тэмдэглээ. МНРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал, Арадай Ехэ хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ж. Самбу Буряадай АССР-эй хүтэлбэрилэгшэдтэ амаршалгын телеграммануудые эльгээгээ.

Монголой түбэй газетэнүүдэй статья, корреспонденцинүүд дотор буряад арадай экономико болон соёлой талаар туйлаһан амжалтанууд тухай бэшэгдэнэ. Буряад хүгжэм, хатар ба кинофильмнүүд Монголой радиогой, телевидениин программын ехэнхи хубиие эзэлнэ.

Эндэ гастролёор ерэһэн Буряадай хатар, дуунай «Байгал» ансамблиин концерт энэ үдэр Улаан-Баатарта ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө.

„Марксизм, дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй асуудалнууд“

Иимэ асуудалтай научна сесси майн 30-да Москвада нээгдээ. Тэрээниие СССР-эй Наукануудай академиин президиумэй ниитын эрдэмэй хэлтэс Уласхоорондын хүдэлмэришэдэй хүдэлөөнэй институдтай хамта, Карл Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойтой дашарамдуулан үнгэргэжэ байна.

Уласхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй, империализмда эсэргүү хүдэлөөнэй элитэ ажал ябуулагшад, эрдэмтэд—марксистнууд, Европын, Америкын, Азиин, Африкын олохон гүрэнүүдэй научна олониитын түлөөлэгшэд тус зүблөөндэ хабаадана.

СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент, академик А. М. Румянцев сессиие нээгээ.

Документальна баялигуудые хадагалагшад

МОСКВА. (ТАСС-ай корр). Ороноймнай архивай эмхи зургаануудай түлөөлэгшэдэй баярай суглаан майн 30-да МГУ-гай актова зал соо болобо. Энэнь «РСФСР-эй архивай хэрэг шэнэдхэн эмхидхэхэ, нэгэдүүлхэ тухай» декредтэ В. И. Ленинэй гараа табиһаар 50 жэлэй ойн баярта зорюулагдаа.

КПЧ-гай ЦК-гай пленум дээрэ

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй пленум Прагын Кремль соо майн 29-дэ эхилээ гэжэ мэдээсэгдээ һэн. «Мүнөө үеын байдалай шэнжэ, Центральна Комитедэй органуудай тоосоон, партиин саашанхи тактическа ябуулга ба КПЧ-гэй съездэ бэлдэхэ тухай» гэһэн зүблэхэ зүйлэй нэгэдэхи асуудалаар КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь А. Дубчек элидхэл хээ.

КПЧ-гэй съездые сентябрьда зарлаха, съездын хүдэлмэридэ шухала материалнуудые бэлдэхэ комисси бии болгохо гэһэн дурадхал А. Дубчек оруулаа гэжэ пленумэй түрүүшын үдэрэй хүдэлмэри тухай коммюнике дотор хэлэгдэнэ.

Урда тээнь хэһээгдэгшэдэй ажал ябуулгые сэгнэхэ гэмзэмыень сагааруулха, энэ хүдэлмэри түгэсхэлгын талаар тобшололнуудые тодорхойлхын тула Центральна Комитедэй органуудай хараалһан хэмжээ ябуулгануудай дүн гаргахын тула КПЧ-гэй ЦК-гай апрелиин пленум дээрэ һунгагдаһан комиссиин мэдээсэлые соносоо.

КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ЧССР-эй Президиумэй Түрүүлэгшэ байһан А. Новотные Центральна Комитедһээ гаргаха гэһэн шиидхэбэри пленум баталан абаа. Гэхэтэй хамта, К. Бацилек, П. Давид, Б. Келер, А. Новотный, Ш. Рейс, В. Широкий, И. Урвалек гэгшэдэй партиин гэшүүн байлгые саг зуура, политическэ «процессүүдые» эмхидхэһэнэй түлөө хэр зэргэ гэмтэй байһанайнь хүсэд элирүүлэгдэтэр зогсооxo» гэжэ пленум шиидхээ гэжэ Чехословакиин телеграфна агентство мэдээсэнэ.

РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын коллегиһээ

Волгоградтахи байлдаанай үедэ унаһан сэрэгшэдэй талмай дээрэ, мүнхэ галай дэргэдэ жэлэй ямаршье сагта городой һурагшад ерэжэ, хүндэлэлэй харуулда зогсодог юм. Энэ шэнэ ёһо заншалай залуу үетэндэ али тухай һайнаар нүлөөлдэгые сэгнэхэнь бэрхэтэй. Энээн тухай РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын коллегиин майн 30-най зүблөөн дээрэ хэлэгдээ. Волгоградай областиин ахалагша классуудай һурагшадай суртал бодолой, политическэ хүмүүжэл тухай асуудалые коллеги зүбшэн хэлсэбэ.

Областиин һургуулинуудта классһаа гадуур элдэб янзын хүмүүжүүлхы хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад онсолон тэмдэглээ. Тэдэнэйнь нэгэн гэбэл—ахалагша классай һурагшад ВЛКСМ-эй ЦК-гай программаар хүдэлмэрилдэг 600 кружогто һуралсана. Волгоградай Пионернүүдэй ордоной научна бүлгэмдэ түүхын, философиин, литература, хизаар ороноо шэнжэлгын, географиин секцинүүд эмхидхэгдэнхэй. Энээндэ городой дээдэ һургуулинуудай мэдээжэ эрдэмтэд хабаададаг.

Эдир волгоградайхид В. И. Ленинэй ажабайдалай, ажал ябуулгын жэшээ дээрэ хүмүүжүүлэгдэнэ.

РАБОЧКОМ БА СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН

Үйлэдбэриин түсэбүүдые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө бүхы хэмжээгээрнь хүгжөөхэ гээшэ гол зорилгонуудай нэгэн гэжэ партиин XXIII съезд дээрэ заагдаа һэн. Тиин социалис мүрысөөн хадаа экономикые түргөөр хүгжөөхэ, улад зониие хүмүүжүүлхэ хүсэтэ зэбсэг байһанаа үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада бүри хүсэтэйгөөр харуулаа гэжэ СССР-эй профсоюзуудай XIV съезд дээрэ ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ А. Н. Шелепинэй элидхэл дотор тон зүбөөр хэлэгдээ.

Ниитын ехэ хүсэн гэгдэдэг хүдөөдэхи профсоюзай организациин ажал ябуулгын шухала талань хадаа социалис мүрысөө эмхидхэлгэ болоно гээшэ. Агууехэ Октябриин революциин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ түрүүлһэнэй түлөө манай Пограничнa совхоз республикынгаа дээдэ засаг түрын Дурасхаалта улаан тугта хүртэһэн байгаа. Хүдөө ажахын продукциинуудые абаха, гүрэндэ худалдаха түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргээ һэмди. Мүнөө совхозой ажалшад түйлаһанаараа һанаагаа амарангүй, түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ шэнэ амжалта түйлахын түлөө тэмсэнэ.

Малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын, үндэр баян ургаса ургуулхын түлөө малшан, таряашан зоной дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрнэ. Энэ шухала хэрэгые парткомой дэмжэлгэ доро совхозой профсоюзан организаци хүтэлбэрилэн ябуулна.

Үдэр бүри үйлэдбэри дээрэ ажалай эрхим үрэ дүн харуулан хүдэлхын тулада ажалшадай дунда социалис мүрысөө һайнаар эмхидхэхэ шухала болоно. Энэ хадаа рабочкомой ажал ябуулгын саг үргэлжын анхаралда байха хэрэг мүн. Жэшээнь, һү ехээр һаахын түлөө тэмсэл нэгэшье үдэр һулаашуулагдаха ёһогүй. Тиимэһээ совхозой һү һаалиин 4 фермын хоорондо саг үргэлжын мүрысөөн эмхидхэгдэнэ. МТФ-гэй коллективүүдэй, мүн һаалишадай мүрысөөнэй гурим баталагданхай. Һара бүридэ тэрэнэй дүн согсологдожо, тусгаар бюллетеньнүүд дээрэ гаргагдана. Мүн кварталай дүүрэхэдэ гурба һарын дүн тодорхойлогдожо, мүрысөөнэй гуримай ёһоор түрүүлһэн бэрхэшүүлдэ мүнгэн шан барюулагдадаг байха юм.

Энэ гурим дотор заагдаһанай ёһоор, кварталай туршада бүхыдөө 8 мянган литр гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 450 литр (3,9 процентһээ доошо бэшэ тоһолигтой) һү һааһан һаалишад 40 түхэриг шанда хүртэнэ, түрүү МТФ-гэй коллективтэ совхозой дирекциин, парткомой болон профсоюзай рабочкомой дамжуулгын Улаан туг барюулагдана.

Нэгэдэхи кварталда 50 мянган литр һү һааха түсэбөө 123 процент дүүргэһэн Борьёогой фермэ (даагшань И. Т. Корчанов) эрхимлэбэ. Урданай суута һаалишан П. В. Потапова үнеэн бүриһөө 586 литр, Т. Клясикова 499, Е. Доценко 491 литр һү һаажа, фермээ түрүү зэргэдэ гаргахын түлөө ехэхэн хубитаяа оруулаа, оролдолго гаргаа. Тингэжэ борьёогойхид урда жэлдэ ходо түрүү ябаһан Хяагтын адагай һаалиин фермые ахижа гараба.

Манай ажахы хони үсхэбэрилхэ мэргэжэлтэй болоно байһан тула энэ һалбарида онсо анхарал хандуулха, хонишодой ажалые али болохоор урмашуулха, тэрэнэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэхэ уялгатайбди. Түл абалгын ба түлжүүлгын халуун хаһада һарадаа хоёр дахин мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдожо, бюллетень дээрэ гарганабди. Абтаһан түлнүүдээ толгой тоолон бүрин бүтэнөөр түлжүүлхэ харюусалгатай үеын ябажа байхада хонишодой мүрысөөе улам нүлөө ехэтэйгээр эмхидхэхэ зорилго табигдана. Энээн тушаа хараалһан хэмжээ ябуулгануудаа совхозой рабочком арга шадалаараа бэелүүлнэ. Мүнөө үедэ Субагтын отделениин үнинэй хонишон коммунист Н. Г. Токтохоевой бригадынхид нэгэдэхи кварталай дүүрэтэр 100 эхэ хонин бүриһөө 91 хурьга, Б. Ульзутуевай даадаг хонишод 86 хурьга абаад, түрүү һууринуудые эзэлжэ ябана.

Хонин һүрэгөө улам үдхэхын, һооһо элбэгээр абахын түлөө мүрысөө эмхидхэлгэдэ профсоюз нилээд ехэ үүргэ дүүргэнэ. Һара бүхэндэ хонишоднай отделениинүүдэйнгээ контородо тоосоогоо гушаахаяа суглардаг. Энээнтэйнь дашарамдуулан, нэгэн доро мүрысөөнэй һарын дүн зүбшэһэн хонишодой зүблөөн үнгэргэгдэнэ. Энээндэ партийна организациин гү, али профсоюзай комитедэй түлөөлэгшэ заатагүй хабаадалсажа, түрүүшүүлые магтаал солодо зууршалдаг байха юм. Түл абалгаар гү, али һооһо хайшалалгаар түсэб, уялгануудаа үлүүлэн дүүргэһэн хонишодто мүрысөөнэй гуримаар ажалай нэмэлтэ түлбэри үгтэдэг.

Хабарай тарилгын ба ургаса хуряалгын үедэ совхозой тракторна 5 бригадын хоорондо социалис мүрысөөн нүлөө ехэтэйгээр эмхидхэгдэдэг. Энэ үедэ арба хоноод лэ бюллетень толилхоһоо гадна, дайшалхы хуудаһа, сахилгаан мэдээсэлнүүдые полевой станууд дээгүүр гарганабди. Мүрысөөнэй дүнгөөр эгээл эрхим амжалта түйлаһан тракторна бригадада 30 түхэриг үгтэдэг. Тиихэдэ түрүү механизаторнуудта үнэтэ шангууд барюулагдана. 1967 оной дүнгөөр нэгэдэхи тракторна бригада (бригадирынь И. И. Ястребов) түрүү һуури эзэлжэ, совхозой дирекциин, парткомой болон рабочкомой дамжуулгын Улаан тугта, «Совет засагай 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ бригада» гэһэн нэрэ солодо хүртэһэн байна. Тус бригадынхид 1217 гектар газарһаа түсэбэй ёһоор 8,5 центнерэй орондо 12 центнер ургаса хуряажа, үйлэдбэриингөө бүхы түсэбые 117 процент дүүргээ юм. Түрүү механизаторнууд Н. Главинский, З. Рахматулин, Ф. Ганеев гэгшэд «МТЗ-5» трактораар 1000 гаран гектар, Ж. Тулбуров болон Н. Янчук гэгшэд «ДТ-74» тракторaар тус тустаа 900—788 гектар зөөлэн элдүүрилгэ хэжэ гараа. Баян ургаса ургуулжа, гүрэндэ 7 мянган центнер таряа худалдаха түсэбөө 150 процент дүүргэһэн хэрэгтэ эдэ механизаторнууд горитой хубитаяа оруулһан байха. Мүн ургаса хуряалгада шалгарһан механизаторнууд-комбайнернуудай нэрые дурсангүй орхихын аргагүй. П. М. Казанцев 439, Б. Тулбуров 429 гектарай таряа хуряажа, комбайнернуудай мүрысөөндэ түрүүлһэн байгаа.

Механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэдээ, совхозой профсоюзай райком хадаа ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын хажуугаар шанарай түлөө тэмсэл тухай мартадаггүй. Тингэжэ мүрысөөнэй дүн согсолходоо, арадай хинагшадай ажаглалта дурадхалнуудые заатагүй анхаралдаа абалсадаг байха юм. Энээнэй ашаар ёһотойл коммунис ажалай үльгэр жэшээ харуулһан механизаторнууд мүрысөөндэ эрхимлэжэ, нэрэ солодо хүртэнэ гээшэ.

Совхозой автомобильна парк нилээдгүй ехэ юм. Ажахын хэрэгтэ тэрэнэй хэды ехэ нүлөөтэй, удха шанартай байһан тухайнь хэлэһэнэйшье үлүү юм ааб даа. Ашаанай машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр, гамтайгаар, зүбөөр ашаглаха, түлишэ болон тоһодохо материалнуудые алмаха гэхэ мэтын шухала зорилгонууд жолоошодой урда табигдана. Рабочком хадаа жолоошодой хоорондо мүрысөө дэлгэрүүлхэ гурим мүн лэ тогтоонхой. Квартал бүхэндэ мүрысөөнэй дүн согсологдожо, баһал тусхай бюллетень гаргагдадаг гээшэ.

Залуу мал түргөөр түлжүүлхэ, шахан таргалуулха гээшэ бага гаргашатайгаар ехэ мяха абаха гэһэн зорилго болоно. Тиимэһээ тугалшадые моральна ба материальна талаарнь урмашуулха хэмжээн хараалагданхай. 40 тугал харууһалжа, толгой бүринень хоногой туршада дунда зэргээр 500 граммаар нэмээжэ шадаһан тугалшадта 45 түхэриг үгтэхэ ёһотой юм. Дүй дүршэлтэй тугалшад З. Вахитова, Г. Абдалова гэгшэд үнгэрһэн жэлдэ тугалнуудаа хоног бүхэндэ дунда зэргээр 600 гаран граммаар нэмээжэ шадаһан байна. Байгша оной түрүүшын кварталда Ц. Битухеева даажа байһан бүлэг тугалнуудайнгаа толгой бүриинь шэгнүүрые 610 граммаар нэмээбэ. Тугалшан В. Боборыкина мүн лэ һайн дүн туйлаа.

Социалис мүрысөөе үргэнөөр, шадамараар эмхидхэхэ хэрэг хадаа ажалшан бүхэнэй абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэлгэдэнь, тэдэнэй хүсэ шадалаа элсүүлгэдэнь һайн нүлөө үзүүлнэ. Имагтал энээнэй ашаар олонхи һаалишад, тугалшад, механизаторнууд өөһэдынгөө абаһан социалис уялгануудые үнгэрһэн жэлдэ амжалтатайгаар дүүргээ һэн.

Энэ жэлэй үбэлжэлгын шахардуу хаһын үедэ үбһэ тэжээлээр нилээд дутамаг байбашье, гүрэндөө һү, мяха худалдаха нэгэдэхи кварталай түсэбые совхознай үлүүлэн дүүргээ. Тиин гурбан һара дотор бүхыдөө 3180 центнерэй орондо 3265 центнер һүн худалдагдаа. Гэхэтэй хамта һү абалгаар манайда олон дутагдал бии байна. Хараалагдаһан хэмжээнһээ дутуугүй һү тушаабашье, һү үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргэбэгүйбди. Ушарынь гэхэдэ, һааһан һүмнай шэнгэн байжа, юрэнхы дээрээ дарагдаһан зэргэтэй. Мүн ариг сэбэрые сахиха эрилтые гүйсэд дүүргэжэ шададаггүй. Тэрээнһээ болоjo нэгэдэхи кварталда тушаагдаһан һүнэй хахадынь 3-дахи бүлэгэйхеэр тушаагаабди. Энэл шалтагаанаар 10 һаалишад үнеэн бүриһөө 450 килограмм һү һаабашье һаа, шанарай талаар эрилтые дүүргээгүйһөө болоjo мүрысөөнэй гурим дүүргээгүй бшуу. Тиин оройдоо 2 һаалишан түрүүшын кварталай дүнгөөр мүнгэн шанда хүртэбэ.

Социалис мүрысөөнэй ба нэмэлтэ түлбэри үгэхэ гуримай ёһоор, һүнэй шанарай түлөө тэмсэл гансашье һаалишадта бэшэ, мүн мал адуулагшадта, МТФ-е даагшанарта сэхэ хамаатай хэрэг болоно. Юуб гэхэдэ, эдэнэр һаалишадтай адли зэргээр шагнал болон нэмэлтэ түлбэри абадаг ха юм. Энээнһээ хойшо һаалиин фермэнүүдэй мүрысөөнэй дүн согсолходоо, һүнэй шанар болон тоһолигые гол сэгнэлтэ болгоод байнабди. Һүнэй шанарай түлөө тэмсэлдэ отделениинүүдтэхи профсоюзай месткомууд шухала үүргэ дүүргэхээр уялгалагданхай.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ ажалшадай коллективүүдэй болон хүн бүхэнэй үүсхэл оролдолгые улам дээшэлүүлхын, үйлэдбэриин түсэбүүдэй дүүргэлтые хангахын түлөө совхозой дирекци болон партийна организацитай хамта манай профсоюзай эмхи социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр дэлгэрүүлхэ үүргэеэ нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тула хамаг бүхы эмхидхэхы арга шадабаряа элсүүлнэ.

Н. КУДИНОВА,
Хяагтын аймагай Погранична совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ.

ИЮНИИН 1— ҮХИБҮҮДЫЕ ХАМГААЛХА УЛАС-ХООРОНДЫН ҮДЭР

ЖАРГАЛТА БАГА НАҺАН.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

СЭЛМЭГ ТЭНГЭРИ ҮХИБҮҮДЭЙ ДЭЭРЭ ЗЭНХЫГ!

Людмила БАЛАХОВСКАЯ,
совет эхэнэрнүүдэй комитедэй секретарь

Июниин нэгэндэ дэлхэйн түрүү үзэл бодолто олониитэ Үхибүүдые хамгаалха уласхоорондын үдэрые арба юһэдэхеэ тэмдэглэхэнь. Дэлхэйн ямаршье нютагта үхибүүд намдуу һайнаар ажаһууха, урган ехэ болохо, һураха ёһотой, үхибүүд хадаа дайнай гал түймэр соогуур, мүн үлэсхэлэн байдал ба үбшэ хамшагһаа хосорон үхэхэгүй ёһотой гэжэ хүнүүд эрилтэ хэнэ.

Үхибүүдэй эрхын Деклараци ООН-ной Генеральна Ассамблей 1959 ондо баталан абаа һэн. Дэлхэйн бүхы үхибүүд социальна тэдхэмжэ абаха, эрдэмдэ һураха, мүлжэлгэһөө хамгаалагдаха, арадуудай хоорондын хани барисаанай үзэлөөр хүмүүжүүлэгдэхэ эрхэтэй гэжэ тус Деклараци тангариглан соносхоһон байгаа.

Декларациин баталан абтаһан сагһаа хойшо хори шахуу жэл үнгэрөө, гэбэшье дэлхэйн хэдэн миллион үхибүүдэй эдэ бүхы эрхэнь үшөө бэелүүлэгдээгүй байһаар.

Эдеэ хоолой асуудалнуудай талаар ООН-ой Организациин (ФАО) мэдээнэй ёһоор, бүмбэрсэг дэлхэймнай бүхы үхибүүдэй гурбанай хоёр хуби үлэсхэлэнгһөө, дутамагаар хооллоһонһоо уламжалан ядаржал байдаг. Түрэһэн үхибүүдэй хахадлаань олоной хоёр наһа гүйсэнгүй хосорон гээгдэдэг оронуудшье бии. Тэндэхи үхибүүд гэр байрагүй, медицинскэ туһаламжа абадаггүй, үлэсхэлэндэ дайрагдажа үхэдэг байна. Амиды үлэгшэдыньшье ядуу тулюураар ажамидардаг. Олон колониальна оронуудта багашуулые угаа шэрүүн шангаар мүлжэдэг. Олон миллион үхибүүд эрдэмдэ һурангүйгөөр урган өөдөө болодог, болбосорхо аргагүй байһан дээрэһээ тэдэнэй бэлиг шадабаринь харагдангүй үлэдэг юм. ЮНЕСКО-гой мэдээнэй ёһоор, газарай бүмбэрсэг дээрэхи һургуулиин наһанай бүхы үхибүүдэй хахадынь үзэг бэшэг мэдэдэггүй. Ази, Африкын, Латинн Америкын оронуудта арбан хүн бүхэнэй юһэниинь үзэг бэшэг мэдэдэггүй юм. Анголодо, Мозамбигта хүн зонойнь 99 процент уншажа, бэшэжэ шададаггүй.

Үхибүүдтэ дурлалга бүхы үнэн хүнүүдэй сэдьхэл зүрхыень баясуулдаг. Зүгөөр засагые арадай гартаа барижа байһан лэ социалис оронуудта энэ дурлалга үхибүүд тухай гүрэнэй гаргадаг эсэшэ сусашагүй оролдолгонуудһаа харагдана.

Совет орондо эдир залуу үетэн бүгэдэ арадай анхарал оролдолгоор хүреэлэгдэнхэй. СССР-тэ хүүгэдэй медицинскэ эмхи зургаанууд: консультацинууд, поликлиникэнүүд, больницанууд, санаторинууд, ой соо түхеэрэгдэһэн һургуулинууд олоор байгуулагданхай. Эхын ба үхибүүнэй бэеын элүүрые 36 мянган врач-акушернүүд, 70 мянга гаран врач-педиатрнууд, хэдэн зуу мянган фельдшернүүд, медицинскэ сестранууд хамгаална.

Хүүгэдэй саад, яслинуудта 9 миллион шахуу багашуул хүмүүжүүлэгдэнэ. 1970 оной эсэстэ һургуулиин наһа гүйсээгүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд 12 миллион үлүүтэй үхибүү хүлеэн абажа шадаха байна.

Совет орон элүүр энхэ бэетэй, согтой зоримгой, али бүхы талаараа хүгжэһэн эрхэтэдэй үетэниие ургуулан хүмүүжүүлнэ. Жэл бүхэндэ 16 миллион шахуу пионернүүд, һургуулиин үхибүүд городой газаа тээгүүрхи пионерскэ лагерьнуудта, туристическэ баазануудта, санаторинуудта, дачануудта зунайнгаа амаралтануудые үнгэргэнэ. Үхибүүдэй элүүржүүлгын газарнууд Хара, Азовско, Балтиин далайнуудай эрьенүүд дээрэ, Крымдэ, Кавказда, Закарпатида, Сибириин, Алас-Дурна зүгэй, Москва шадарай гоё һайхан газарнуудта баригданхай. Үхибүүдые элүүржүүлгэдэ имагтал гүрэн мүнөө 3,5 миллиард үлүүтэй түхэриг гаргашалдаг.

Элдэб арадуудай үхибүүдые Совет орон хүндэтэйгөөр угтадаг. Хара далайн Крымэй ба Кавказай эрьенүүд дээрэ түхеэрэгдэһэн «Артек», «Орлёнок» гэжэ пионернүүдэй лагерьнуудта хариин оронуудай хэдэн мянган үхибүүд амардаг юм.

СССР-эй бүхы үхибүүд һурадаг. Һургуулиин партануудта 5 миллион хүбүүд, басагад һуудаг. 1970 ондо Советскэ Союзда бүгэдэ ниитын дунда һуралсал бэелүүлэгдэхэ. Үхибүүд 22 мянган шэнэ һургуулиин гэрнүүдтэ орохо байна. Һургуулинуудай болон һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудта хэдэн миллиард түхэриг һомологдоно.

Совет үхибүүд баяр баясхалантайгаар, согтой зоригтойнуудаар хүмүүжэдэг. Һураха, зоһёдынгоо шадабарииe хүгжөөхэ, туһатайгаар, бэеынгээ элүүртэ тааруугаар амарха бүхы эрхэ байдал тэдэндэ зорюулан бии болгогдонхой. Тэдэнэр хэдэн зуун пионернүүдэй ордон ба байшангуудта, театрнуудта, библиотекэнүүдтэ, стадионуудта, уран һайханай студинуудта, хүгжэмэй һургуулинуудта, эдир техникүүдэй, туристнуудай, юннадуудай станцинуудта орохо аргатай. Хүүгэдтэ зорюулагдаһан номууд, журналнууд, газетэнүүд орон дотор угаа олон тиражтайгаар хэблэн гаргагдадаг.

Советскэ Союзай хариин ханинар манай үхибүүдые «онсо тусгаар эрхэтэй анги» гэжэ нэрлэдэг. Тодо зүбөөр хэлэгдэһэн үгэнүүд лэ! Эдэ үгэнүүд үхибүүд тухай гүрэнэй, бүхы совет обществын гаргадаг оролдолгые тодоор харуулна, расова, социальна гү, али зөөри хогшолой талаар нэгэ зарим үхибүүдэй нүгөөдүүлһээ булюу байдаг ябадалай гарадаггүй, гаража шадахашьегүй байһан социалис байгуулалтын ёһотойл энэрхыень элирхэйлэн харуулна.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын со-

ТОМОХОН «ТАБАНУУДЫЕ» ТАБИМААР

Яруунын совхозой нэгэдэхи отделениин эхин партийна организациин түрүүшын жэлэй программаар хүдэлхэ политическэ һуралсалай пропагандистаар Ж. Ж. Рыгзенов томилогдоһон юм. Тэрэ найман шагнагшатай. Үсөөхэншье һаа, тон журамтай гэжэ тэдэнэр мэдээжэ болоһоор үнинэй. Яахадааб гэбэл, пропагандист өөртөөшье, шагнагшадтаашье эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг байгаа. Тиимэһээ хэншье шалтагаангүйгөөр хэшээлээ гээдэггүй, үзэһэн юумэндээ ханалгатай һэн.

Һаяхан тэндэ түгэсхэлэй хэшээл үнгэрбэ. Шагнагшад—эхин һургуулиин багша Анна Жолобова, хүдэлмэришэн Г. Хабанов, бухгалтер Л. Михайлова, коммунист Ц. Дамбаев гэгшэд пропагандистын табиһан лэ асуудалда тоб байса харюусажа, марксизм-ленинизмын һургаалые гүнзэгыгөөр шудалжа байһанаа гэршэлээ.

— Томохон гэгшын «табануудые» табижархилтай, ехэл һайнаар харюусаба даа, — гэжэ Жамса Жалсанович хэшээлэй һүүлдэ баяртайгаар энеэгээ.

В. ЦЫБЖИТОВ,
«Улаан туяа» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Генеральна конструктор академик А. Н. Туполевай бюро. Эндэ шэнэ түхэлэй самолёдууд зохёогдожо байдаг юм. Иигээд һаяһан сагуудта энэ бюро соо зохёогдоһон шэнэ самолёдууд уласхоорондын авиалинидэ гараха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шэнэ самолёдой түхэлнүүд.

ТАСС-ай фото.

КИНО-ЛЕКТОРИИН АЯНШАЛГА

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Һаяхан манай аймагай нютагуудаар «Знани» бүлгэмэй лектор И. Маркитаев «Ахасаран Линховоин», «Сахалинуул Байгалдаа бусана» гэһэн кино харуулгатай лекци уншаба. Тэрэнэй лекци «Буряадай киноискусствын хүгжэлтэ» гэһэн нэрэтэй.

Хүрбын малшад, таряашад, модошод, Удын, Анаагай совхозуудай ажалшад ехэл һонирхоо, кинолекториин хойноһоо ниигэжэ аяншалые хүсэнэ.

В. АБИДУЕВ.

ТОО, БАРИМТА

Эхые болон үхибүүдые хамгаалдаг эмхи зургаануудые Совет засаг байгуулаа, олон хэмжээ ябуулгануудые хараалаа. Эдэ бүгэдэ жэлһээ жэлдэ үргэдхэгдэжэ, нарижуулан һайжаруулагдажа байдаг.

* * *

Нарайлха эхэнэрнүүдэй бэеын элүүрэй хойноһоо эхэнэрнүүдэй консультацинууд хододоо ажаглан хаража байдаг. Нарайлалгын байшангууд мэргэжэл ехэтэй туһаламжа үзүүлдэг, эхын ба нялха үхибүүнэй хойноһоо харууһалга түлөөһэгүйгөөр бэелүүлдэг. СССР-тэ нарайлха ба нарайлһан эхэнэрнүүдтэ зорюулагдадаг больницануудай 225 мянган оро, мүн эхэнэрнүүдэй ба үхибүүдэй 20 мянга шахуу консультаци бии.

* * *

СССР-тэ 36 мянган врач-акушернүүд, 73 мянга гаран врач-педиатрнууд, хэдэн зуу мянган фельдшер, акушер, медицинскэ сестранар эхэ ба үхибүүнэй бэеын элүүрые хамгаалдаг.

* *

Һурагшадые медицинскэ талаар хангалгада ехэ анхарал хандуулагдана. Һургуулиин врачнууд, медицинскэ сестранууд һэргылэлгын тарилгануудые хэдэг, үхибүүдэй бэеын хүгжэлтын хойноһоо ажагладаг. Һургуулидахи санитарно-гигиеническэ эрхэ байдалые хинан шалгажа байдаг.

* * *

Эхэ ба үхибүүнэй бэеын элүүр тухай саг үргэлжын анхарал оролдолгоһоо, арадай материальна байдалай, медицинскэ хангалгын һайжарһанһаа уламжалан, үхибүүдэй гээгдэлгэ үсөөроо. Совет засагай тогтоһонһоо хойшо энэнь арба үлүүтэй дахин үсөөрһэн байна.

Үхибүүдээ хүмүүжүүлгэдэнь бүлэнүүдтэ Совет гүрэн саг үргэлжын туһаламжа үзүүлдэг. Саг үргэлжын хүүгэдэй саадуудта, яслинуудта юһэ миллион шахуу, сезоннонуудтань—4 миллион үлүүтэй үхибүүд байдаг. 1970 он хүрэтэр һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудта 12 миллион үлүүтэн үхибүүд ябадаг болохо, ондоогоор хэлэхэдэ, саад ба яслинуудта үхибүүдэй хүмүүжүүлхые хүсэһэн бүхы түрэлхидэй хүүгэд тэдэндэ орожо шадаха байна.

* * *

СССР-тэ жэл бүри 4,5 миллион шахуу үхибүүд түрэдэг, тиихэдэ эдир эрхэтэдэй 37 процентнь гурба ба дээшэшье үхибүүтэй болоод байһан эхэнүүдһээ гарадаг байна бшуу. Олон үхибүүтэй эхэнүүд гүрэнэй зүгһөө туһаламжа абадаг. Хоёр үхибүүтэй эхэнэр гурбадахи ба удаадахи үхибүүнэй гараха тудам гүрэнһөө нэгэн дорын туһаламжа, харин гурбан үхибүүтэй эхэ удаадахи үхибүүнэй түрэхэдэ һара бүриин туһаламжа абадаг.

Олон үхибүүдтэй ба эрэ нүхэргүй эхэнүүдтэ тэдхэмжэ, нарайлхадань, үхибүүдэйнгээ хойноһоо харууһалхадань үгтэдэг туһаламжа болгон гүрэн жэл бүхэндэ нэгэ миллиард үлүүтэй түхэриг гаргашалдаг.

* * *

Ажалшадай үхибүүдэй бэеын элүүрые бэхижүүлхын тулада ойтой газарта түрүүшын хэдэн һургуули табин жэлэй урда гээ, В. И. Ленинэй гар табиһан Совет засагай декредээр байгуулагдаа һэн. Мүнөө СССР-тэ ойтой газарнуудта хүүгэдэй 1.100 санатори байгуулагданхай. Пионернүүдэй 11 мянга гаран ла-

…НИИН 1—
…ХИБУУДЫЕ
…МГААЛХА
…УЛАС-
…ООРОНДЫН
…ҮДЭР

…Р ҮЕТЭНДЭ

…дууд шадархи
…үржүүлгын
…рнуудта арбан
…аан миллион
…бүүд амарха

…нуудта зунай амарал-
…а. Хэдэн миллион со-
…иинхид автобусуудта,
…h hуужа, далайн эрье
…йхан ой тайга руу гэг-
… байна. Ороной эгээн лэ
… газарнуудта түхеэрэг-
…рнүүдэй 11 мянган ла-
…ие хүлеэжэ байна. 16
…ахуу үхибүүд мүнөө
…рнүүдэй лагерьнуудта,
…удта, туристска бааза-
…нуудта амарха.
(АПН).

СОВЕТ ҮХИБҮҮД ВЬЕТНАМДА ТАЛАРХАНА

Вьетнамай залуушуултай совет залуушуулай hаналаа нэгэдэлгын hарые үнгэргэхэ гэжэ ВЛКСМ-эй Центральна Комитет энэ хабар шиидхэбэри гаргаа hэн. «Бидэнэр бэлэн байнабди! Вьетнамда туhалхабди!» гээд мэдүүлhэн пионернүүд энэ хэрэгэй хажуу таладань үлөөгүй.

Баатарлиг арадтай талархалгын митингнүүд, пионернүүдэй суглаанууд СССР-эй город, тосхонуудта үнгэргэгдөө. Уран hайханай бүлгэмүүдэй концертнүүд табигдаа. «Билет худалдажа абыт!» гэжэ үхибүүд дурадхадаг байгаа. Билетүүдынь худалдагдаа. Тэдэниие абагшад «Вьетнамай фонддо» гэhэн үгэнүүдые билет дээрэ уншадаг байгаа бшуу.

Тиигэжэ энэ фонд ехэ боложол байhаар. Үшөө иимэ телеграмма абтаа: «Манай класс Алма-Ата аяншалгада ошохоор шагнагдаа. Энэ аяншалгаhаа арсанабди. Наян түхэригэй шагналые Вьетнамда туhалха фонддо дамжуулнабди. Гуша наймадахи hургуулиин 4-дэхи «б» классай пионернүүд, Фрунзе город».

Пионернүүдэй отрядууд барилганuудта, колхоз, совхозуудта хүдэлмэрилөө, түмэр түдэгын бутархайнуудые, хууша хаашан зүйлнүүдые суглуулгада хабаадалсаа. Үшөө иимэ телеграмма абтаа: «Түмэр түдэгын бутархайнуудые суглуулжа, 200 түхэриг олообди. Вьетнамай үхибүүд hургуулиин 10 комплект маанадhаа абаха. 57-дохи hургуулиин дружинын совет, Грозный город».

Мүнгэн суглуулагдаа. Бэлэгүүд: самсанууд, портфельнүүд, тетрадьнууд, карандашууд, улаан галстугууд, бишыхан үхибүүдэй нааданхайнууд худалдан абтаа.

Галина ПАВЛОВА,
АПН-эй корреспондент.

…үүд жаргалтай даа. Эдэ…
…аэ дүүргээд, сүлөөтэй
…аг буулгажа ябадаг.
… ДЭЭРЭ: ерээдүйн фо…
…
…НИЧНИКОВЭЙ фото.

ОРОЙ ДЭЭРЭМНАЙ сэнхир номин огторгой зэнхынэ. Энгэртэнь гал шара наран Алтан Одон шэнги, hайхан толоёо юртэмсэ дээгүүр сасаргана. Наранhаа hанжаhан алтан утаhанда үлхөөтэй бүлбэнүүр мэтэ, заахан борохон жэргэмэл забда залигүй дуугаа жэнгирнэ. «Нарата дэлхэй hайхан лаа. Гансал дайн бү болог»,—гэжэ нэгэ худөөгэй буряад үбгэнэй хэлэhые ээлүүдгүй hанаандаа оруулнаб.

Худөө нютагай нюруу мүнөө жэлдэ шиигээр дуталдаагүй, тиимэhээ эртэ ногоороо. Сэсэгүүдшье урда жэлнүүдэйхиhээ hураггүй элбэг.

Байз! Юун бэ энэ? «Дзинь-дзинь-дзинь» гэhэншүү абяан соностоод, добуунай саанаhаа эреэнмарян хубсаhатай бишыхан басагадууд гаража ерэбэ. Хонхо жэнгирнэ гэhэмни, эдээхэн басагад эльгэ хаталдаhан байгаа ха юм.

— hүү! Үноохи эрбээхэймнай ябана!—гэжэ мэгдүүгээр дуугараад, нэгэ басаганиинь марляар хэhэн шүүрээ далайгаад гүйшэбэ. Бэшэниинь пишаганаса энеэлдэнэ, шуулядана.

Эрбээхэй эрьюулжэ эсэхэдэо, басагад нэгэ газарта суглараад дууладдажа оробо:

Пусть всегда будет солнце,
Пусть всегда будет небо,
Пусть всегда будет мама,
Пусть всегда буду я!..

Тордиhогүй сэбэрээр ород дуунай үгэнүүдые үгүүлхэдээ, худөө нютагаймнай буряад басагаханууд дуунайнгаа доторой сохисые hайн мэдэрнэ янзатай: шарайнуудынь шэрүүбтэр аад, досооhоонь гэрэлтэнги болоодхино. Тугаарайнь тоомгүй аляа аашануудhaa юуншье үлэбэгүй. hүүлдэнь ород, буряад, немец хэлэн дээрэ хэдэн дуу дууладдаба. Иимэл даа, мүнөө сагай буряад үхибүүд!

Үхибүүдэй энеэдэн. Тэдэнэр хэрбээ ямар нэгэн юумэндэ дураа гутабал, хонхо шэнгеэр шэнхинэсэ энеэнгүй, хүйтөөр миhэлзэжэ шадахал. Юундэб гэхэдэ, ехэшүүлэй алхам бүхэниие тон зүбөөр сэгнэжэ шадаха «судьянар» гээшэ.

Хэрбээ түрэhэн хүбүүнэйнгээ гү, али басаганайнгаа, үгышье haa шабинарайнгаа аманайнгаа булангаар хүйтөөр миhэрбэл, таанар, эхэ, эсэгэнэр, багшанар, бү бадашагты, бү зэмэлэгты, харин өөрыгөө hайса шүүмжэлжэ үзэгты гэжэ ородой элитэ ехэ багшанар заа hан байгша.

Үхибүүдэй шэнгэхэн хоолой. Тэдэнэр энхэргэн зөөлэнөөршье, сад тай байдаггүй бшуу. Тэдэнэй ямар хүнүүд болэжо ургахань бидэнhээ—түрэлхидhөө, багшанарhaa, нийтын ажал ябуулагшадhaa дулдыдаха. Тиимэ. Хэрбээ эсэгэнь хүбүүнэйнгээ мэдээ орохон сагhaaнь худалаар хэлэдэг, хуурмаг ябадал гаргадаг hаань, хэн мэдэхэб, хожомоо нарата дэлхэй дээрэ үшөө нэгэ худалшан нэмэхэ аалам? Иимэ үедэ hургуули бүхы шадабарияа гаргажа, золгүй ганса нэгэ хүбүүнэй сэдьхэлые абарха зэргэтэй.

МҮНГЭН АЯЛГААР ЗЭДЭЛЖЭ...

ПУБЛИЦИСТИКЭ

шэнти хонгёогооршье соностожо болохо.

1945 онhоо hүүлдэ гаража, амгалан сагта үдэhэн үхибүүд дайнай аюул гээшые ойлгодоггүй гэхэ хэбэртэйгээр зарим нэгэн ярихаяа забдадаг. Би тэдэниие огто буруушаадагби. Ойлгохо. Ойлгохын ехээр ойлгохо. Эб найрамдалда зорюулан, дайе эсэргүүсэн дууладдажа байhан үхибүүдэй шарайе ажаглаарайт, тиихэдээл мэдэхэт. Нэгэтэ Яруунын аймагай Нарhатын дунда hургуулиин хоорой дууе шагнаа hэм. Зуугаад шахуу үхибүүд hүр жабхалантайгаар, шагнажа hуугшадай нюрга руу гэжэгэнүүлмэ ордоhотойгоор совет композиторнуудай эб найрамдал тухай дуунуудые дуулаа hэн. Тэдэнэр тиихэдээ дайн дажарта эсэргүүсээ бэшэ гү?

* * *

ҮХИБҮҮД—манай найдал, манай хэрэгые үргэлжэлүүлхэ зон. Тэдэнэр иимэ гү, али тиимэ хүн болохо гэhэн түрэлхиин табисуурhондо даруулангүй, сэхэ сэбэрээр хүмүүжүүлхэ гээшэ тон лэ харюусалгатай хэрэг. Тиимэ ушарhaa хүмүүжүүлэгшэд харюусалгаяа гүнзэгыгөөр ойлгожо, эдир хүнүүдэй сэдьхэлдэ ямар нэгэн hэжэгэй багтаха зай забhар үлөөхэгүй гэжэ оролдохо болоно бшуу.

Бидэ хүүгэдээ хүмүүжүүлхэдээ, тэдэнэй дура сэдьхэлдэ ондоо аhанай хүн зондо, хариин оронуудай ажалшан зондо аха дүүгэй талархалай үрэhэ таринабди. Хүниие үзэн ядалгын политика бидэндэ харша гэжэ үри бэенэрнай үшөө яслиин, саадай наhанhaa шахуу мэдэржэ эхилдэг. Тэрэнь hургуулида бүришье бэхижэдэг.

Жэшээнь, олон hургуулиинхид, тэрэ тоодо Улаан-Үдын хоёрдохи, гурбадахи, дүшэн гурбадахи болон бусад hургуулиин шабинар Чехословакиин, Болгариин, Монголой, ГДР-эй хүүгэдтэй бэшэлсэнэ. Бэшүүрэй аймагай Шэбэртын дунда hургуулиинхид вьетнам үетэндөө hуралсалай хэрэгсэлнүүдые бэлэг эльгээхэдээ, интернациональна талархалаа мэдүүлээ бэшэ гал? Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай hургуулиин шабинар «Сэнхир hүнинүүд» гэжэ мэдээжэ пионерскэ дуу немец хэлэн дээрэ халуун ольhотойгоор дуулахадаа, интернациональна мэдэрэлээ харуулаа бэшэ гү?..

* * *

ОРОЙ ДЭЭРЭМНАЙ сэнхир номин огторгой зэнхынэ. Үргэн сээжэдэнь эб найрамдалай наран миhэрнэ. Наранhaa сасарhан туяа алталмал миндаhан мэтэ. Тэдэ миндаhануудай нэгэндэ үлхөөтэй бүлбэнүүр шэнги, заахан борохон жэргэмэл забда залигүй жэргэнэ, гургана. Тэрээнтэй мүрысэн, үхибүүдэй хонгёо дуун мүнгэн сууряагаа огторгой өөдэ шэдэлнэ. Ямар hайхан бэ!

Хододоо иимэ hайхан оршон байдалай мандахын түлөө жагсаалда совет хүнүүд түрүү зэргэдэ ябана. Юуб гэхэдэ, бомбын тэhэрээн, алуурай hомоной дуун ямар аюултайб гэжэ совет хүнүүд хэнhээшье үлүүгээр мэдэнэ! Тиимэл хадаа үхибүүдэй дуунуудай мүнгэн аялгаар соностожол байхын түлөө тэмсэнэбди!

Мүнөөдэр—хүүгэдые хамгаалха уласхоорондын үдэр бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүн түрэлтэндэ ханданабди: «Хүнүүд! Хүүгэдэйнгээ hайхан сэдьхэлтэй хүнүүд болохын түлөө тэмсэгты! Харин «гитлерюгендын» гэшүүд мэтээр ураг тархиня бузарлуулhан эдиршүүл дэлхэйн нюрга бү дэбhэг лэ! Тэмсэгты! Вьетнамай үхибүүд бомбын тэhэрээнhээ сошохоёо болиг, амгалан огторгой доро амархан наададаг, энеэлдэдэг, дууладдадаг болог лэ! Тэмсэгты, бидэнтэй хамта тэмсэгты!».

...Орой дээрэмнай сэнхир номин огторгой. Үргэн сээжэдэнь эб найрамдалай наран. Үхибүүдэй шэнгэхэн хоолой мүнгэнэй жэнгирээн мэтээр соностоно. Ямар hайхан бэ үхибүүдэй аялга!

Ц. ДОНДОГОЙ.

СОВЕТ
АРХИВАЙ
50 ЖЭЛ

ТАБИН ЖЭЛ УТАТАЙ ЗАМ

РСФСР-эй архивай хэрэгые хамтадхаха, шэнэдхэн хубилгаха тухай декредые В. И. Ленинэй гараа табижа баталhанhaa хойшо табин жэл байгша оной июниин 1-дэ гүйсэбэ. Архивай хэрэг hайжаруулха тушаа манай парти, Совет правительство саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа, аша туhатай хэмжээнүүдые абажа байдаг. Мүн энэ шухала асуудалаар В. И. Ленин hонирхожо, правительственна удха шанартай олон документнүүдтэ гараа табижа баталhан юм.

Совет архивай хэрэг хадаа Эхэ ороноймнай эрдэм ухаанай, соёл культурын hайн hайхан ёhо заншалда түшэглэн хүгжэжэ, ородой архивай түрүү үзэл бодолые бэедээ шэнгээhэн байха. Ороной архивоведениин залуурые бариhан олонхи ветерануудай, жэшээнь, Бантыш-Каменский, Клайдович, Строев, Калачев, Самоквасов гэгшэдэй нэрые мүнөө омогорхон дурданабди. Гэбэшье архивай хэрэгые эрид шууд hайжаруулха гэhэн hанал эрмэлзэлынь хаанта засагай үедэ яашье бэелүүлэгдээгүй бэлэй. Агууехэ Октябриин социалис революциин hүүлээр архивай хэрэгтэ хубилалта болоно, ороной түүхые харуулhан документальна материалнууд имагтал арадай баялиг болоhон намтартай. Архивай хэрэгэй главна управлениин зүбшөөлгүйгөөр ямаршье документнүүдые, саарhа дансануудые правительственна эмхи зургаанууд үгы хэхэ эрхэгүй гэжэ 1918 оной июниин 1-нэй декрет соо хэлэгдэнэ.

Совет архивай хэрэг тиимэшье ульгамханаар байгуулагдаагүй, харин элдэб эсын бэрхэшээлнүүдые дабажа гараhан байха. Гэбэшье граждан дайнай, гадаадын интервенциин, үлэсхэлэн байдалай үедэшье совет архивай хүдэлмэрилэгшэд үсэд шангаар тэмсэжэ, эмхидхэлэй ажал хүдэлмэри шадахысаа ябуулhан юм. Ороной түбэй областьнуудта документальна материалнуудай суглуулагдажа байха үедэ манай республика дотор (20-ёод онуудта) архивай эмхинүүд байгуулагдажа захалаа. 1920 ондо Прибайкали семеновтонhoo, япон-американ интервентнүүдhээ сүлөөлэгдэбэ. ДВР-гэй эмхидхэгдэхэтэй хамта архивай хэрэг сахиха политическа арга боломжо бии болоо. ДВР-эй тоодо байhан Бурят-Монголой автономно областиин арадай революционно комитет 1921 оной январиин 11-дэ бүхы хушуун болон ревкомуудта хабаатай иимэ документ баталhан юм: «...архивуудые үгы хэхэгүй, харин тэдэниие гамнаха, абархын тула бүхы аргаараа хэмжээнүүдые абаха шухала». (Буряадай АССР-эй ЦГА, ф. 485, оп. 1, д. 22, л. л 117, 296).

Граждан дайнай дүүрэhэн хойно, гадаадын интервенциин бута сохигдоhоной hүүлээр ДВР РСФСР-тэй нэгэдэжэ, 1923 ондо Бурят-Монголой автономито республика бии болоhон юм. Эгээл энэ үедэ манай республика дотор ленинскэ декрет түгэс бэелүүлэгдэхэ аргатай болоно, архивай хэрэг шэнээр хубилган хүгжөөгдэжэ захалаа бэлэй.

Губревкомой тогтоолой ёhoop (1923 оной майн 31-дэ) Прибайкалиин губерниин архивай бюро гэhэн эмхи байгуулагдаhан түүхэтэй. Прибайкалиин губерниин БМАССР-тэй хамтарха үедэ (1923 оной октябриин 13) Прибайкалиин губерниин архивай бюро хадаа Бурят-Монголой АССР-эй архивай бюро болоhон, харин 1924 оной апрель hарада БМАССР-эй архивай Центральна управлени гэhэн нэрэтэй болоhон байна.

Энэ талаар тэнсэлгүй ехэ хүдэлмэри мэдээжэ түүхэшэн, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ, нийтын ажал ябуулагша Вл. Гирченко хэhэн юм. Нүхэр Гирченко хадаа Архивай бюрогой анханайнь даагша, hүүлээрнь БМАССР-эй архивай Центральна управлениие даагша байhан алдартай. Мүн нүхэр Армяниновай аша туhые мартажа болохогүй. Буряадай автономито республикын түүхые элирүүлhэн удха түгэлдэр материалнуудые согсолжо, Дээдэ-Үдэ хото абаашахын тула тэрэ туйлай ехэ хүдэлмэри хэhэн юм. Энэ шухала хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан А. И. Куприянова, В. И. Мясникова, Ф. М. Шулунов, С. Г. Рандин гэгшэдые бидэ мүнөө омогорхон дурданабди. Партизан хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан, мүнөө персональна пенсидэ гараад байhан эдэ нүхэдэй аша туhа, үүрэ ехэ гээшэ.

Олон документальна материалнуудые эмхи гуримтай, ойлгосотой болгохын тула Ф. А. Кудрявцев (мүнөө гүрэнэй Эрхүүгэй университедэй профессор), П. Я. Кудряшов, С. А. Митрохин гэгшэд туhалhан байна.

Архивай бюрогой эмхидхэгдэжэ байха үедэ оройдоо долоохон фонд байhан аад, нэгэ жэлэй үнгэрхэдэ 28 фонд бии болоhон намтартай. Олонхи материалнуудынь революциин урда тээхи Дээдэ-Үдын эмхи зургаануудhaa ороhон юм. 1923 ондо Архивай бюродо оройдоо гурбан хүн хүдэлдэг байгаа. Теэд гурбахан хүн ямар ехэ юумэ хэжэ шадахаб даа. Граждан дайнай үедэ документальна материалнууд хайша хэрэгээр тараагдаад, тэдэниие гуримшуулхын, согсолхын тула архивай Центральна управлени шиидхэхы хэмжээнүүдые абажа, республикын аймаг бүхэнhөө город асаруулжа захалба. Энэ талаар Бурят-Монголой АССР-эй СНК 1925 оной январиин 16-да тусхай тогтоол абаhан байха.

Архивай материалнууд тиимэшье бэлэхэнээр суглуулагдаагүй. Республикын холын аймагуудhaa мори унаагаар, түмэр харгыгаар, гол мүрэнүүдээршье нэшэгдэжэ ябаад суглуулха ушар тохёолдогшо бэлэй. Буряад ороной түүхые харуулhан шухаг, үнэтэй материалнуудые тэрэ дары абархын тула архивай хүдэлмэрилэгшэд ами бэеэ хайрлангүй, үдэр hүниие мэдэнгүй аймагhaa аймаг, нютагhaa нютаг хүрэтэр ябагша hэн. Хэдышье хүшэр hаань, материалнууд суглуулагдажал байгаа. Республикымнай Архивай Центральна управлениин хэhэн тоосоое (1926—1927 онууд) хараад үзэхэдэ, аймагуудай нютаг hуурину удhaa: Дээдэ-Үдэhөө—736 кг, Кабанскын аймагhaa—443 кг, Баргажанай аймагhaa болон Баргажан тосхонhoo—2852 кг, Түнхэнэй ба Эхирэд-Булгадай аймагуудhaa — 3152 кг, Троицкосавскын аймаг ба Троицкосавск городhoo—13394 кг, бүхы дээрээ 20577 кг (ф. 273, оп 1. д 51, л. 16) шэгнүүртэй документальна материалнууд суглуулагдаhан.

Тэрэ үедэ архивай хэрэгүүдые дансалха тусхай мэргэжэлтэд үгы шахуу байгаа. Нэгэ газарта суглуулагдаhан обоо хүбөө саарhа дансануудые тэрэ дары согсолхо аргагүй байhан дээрэhээ аймаг бүхэндэ архивуудые эмхидхэхэ асуудал гараа бэлэй. Энэ асуудал тушаа хөөрэлдөөн 20-ёод онуудаар гараашье hаа, тэрэ дороо шиидхэгдэхэ аргагүй байгаа. Харин 1934 оной февралиин 22-то БурЦИК тогтоол абажа, аймаг бүхэн өөрын архивуудые эмхидхэхэ эрхэтэй болобо. Аймагай анха түрүүшын архив 1934 ондо Алайрай аймагта эмхидхэгдээ hэн. 1935 ондо республика доторнай 9, 1940 ондо—15 аймагай архивууд эмхидхэгдэбэ. Мүнөө республика доторнай бүхы дээрээ 18 аймагай архивууд бии гээшэ.

Харин мүнөө ямар байдал үзэгдэнэб?

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи архивай таhагай мэдэлдэ республикын архивай бүхы эмхинүүд мүнөө оролсоно. Архивай таhагай дэргэдэ хүдэлдэг туршалгашалгалтын комисси хадаа хадагалагдажа байха документальна материалнуудые бүлэг бүлэгөөрнь түүбэрилнэ, мүн энэ талаар республикын эмхи зургаан, предприяти, колхоз болон совхозуудта хабаатай асуудалнуудые шиидхэлэнэ. Архивай шухала асуудалнуудые зүбшэн шиидхэлсэхэ научна совет бии. Тус соведтэ архивистнүүдhээ гадна, республикымнай эрдэмтэд оролсоно.

Хэрбээ 1923 ондо оройдоо долоохон фонд байгаа haa, харин мүнөө республикымнай архивуудта бүхы дээрээ 2500 фондын документальна материалнууд хадагалагдажа байдаг. Гадна архивай хүдэлмэрилэгшэдэй тоо ехээр олошороо. Буряадай АССР-эй гүрэнэй Центральна архивта мүнөө 31 хүн хүдэлнэ. Республика доторхи гүрэнэй архивуудта хүдэлжэ байhан 54 хүн мүнөө 870 эмхи зургаанууд, предприяти, колхоз болон совхозуудта угаа ехэ туhа хүргэнэ.

hүүлэй үедэ архивистнүүдэймнай бэлиг шадабари эли бодо нарижан ургаа. Ажал хэрэгээ яhала hайса мэдэхэ, документальна материалнуудай гол түлэб удхые зүб ойлгохо, хүндэлхэ хүнүүд хүдэлнэ.

Жэшээнь, Агния Галактионовна Нелюбина, Прасковья Прокопьевна Астраханцева, Марта Мустафовна Гомбоева, Галина Михайловна Семина, Елизавета Гавриловна Елаева (Хяагтын аймагай архивые даагша) гэгшэд жэшээтэ ажалаараа республика дотороо нилээд алдаршаhан, залуу архивистнүүдые дүй дүршэлдөө hургажа байдаг. Мүн нүхэд Янькова (Мухар-Шэбэр), Яковлева (Кабанск) бусадhaa дутангүй хүдэлхые оролдоhон, нютагайхидайнгаа магтаал hайшаалда хүртэhэн юм.

Орон доторхи архивай хэрэг hайжаруулхын тула СССР-эй Министрнүүдэй Совет 1963 ондо тогтоол абаhан байна. Тиимэhээ республикын архивистнүүд тусхай харалга үнгэргэhэн юм. Ниитэ зоной хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэhэн харалгын үедэ захагүй олон документальна материалнууд согсологдоhон, эмхи гуримтай болгогдоhон. Энэ талаар илангаяа ехэ хүдэлмэри Улаан-Үдэдэ, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Захааминай, Баунтын болон Загарайн аймагуудта хэгдэhэн.

Тус харалга хэлэшэгүй ехэ туhа хүргөө. Зарим аймагай архивууд шэнэ гэртэ оруулагдажа, ажал хүдэлмэреэ эрид hайжаруулжа захалаа.

Гэбэшье зарим газарта, жэшээнь, Хойто-Байгалай, Баргажанай, Түнхэнэй аймагуудта бирагүйхэн байдал үзэгдэнэ. Тус аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд архивуудай хүтэлбэрилэгшэд?

Буряад ороноймнай түүхые баалшыса харуулhан материалнууд (17-дохи зуун жэлhээ эхилээд мүнөө үе хүрэтэр) республикымнай архивуудай дансануудта хадагалаатай байна. Архивай материалнууд миин лэ хэбтэхэгүй, харин зүбөөр хэрэглэгдэжэ, ажалшадые коммунис ёhoop хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ аша туhатайгаар нүлөөлхэ ёhотой.

Т. БАЗАРОН,
БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи архивай таhагые даагша.

…ХИЛЬЫН СААНАhАА

ТЕЛЕФОН ★ ТЕЛЕГРАФ ★ РАДИО

…Л ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

…(ТАСС). Ажалай бүгэдэ
…дерациин эмхидхэhэн
…дэ бүхы орон дотор ехэ
…р үнгэрөө гээд Фран-
…с партиин Политбюро-
…р толилогдоhон мэдүүл-
… Парижда болоhон
… 800.000 хүдэлмэри-
…д хабаадажа, эконо-
…нүүдые хангуулхын
…а дэбжэлтын, демок-
…хын түлөө тэмсэжэ
…, тэрэнэй хүтэлбэри-
…лтануудые hайшаажа
…а мэдүүлээ.

… байгуулалтые хубил-
… гаргадаг бүхы арадай
…естантнууд өөhэдынгөө
… элирхэйлhэн байна.
…одотоор хубилгаха ду-
…йhан тухайгаа фран-
…эйлээ» гээд мэдүүлгэ
….

…эжэ байhан 10 миллион ажалшадай хүсэлэл оролдолгоhоо экономическа, социальна политическэ үрэ дүнгэй гарахын тулада хүдэлмэришэн анги, Франциин Коммунис парти ороной шэнэ хүтэлбэридэ оролсохо ёhотой гэжэ француз арад эрилтэ хэнэ гээд ФКП-гэй Политбюрогой мэдүүлгэ соо онсолон тэмдэглэгдэhэн байна.

ФКП эдэ манифестацинуудые дэмжэдэг байгаа, экономическа эрилтэнүүдыень хангуулхын түлөө, коммунистнуудай хабаадалгатай арадай правительство байгуулхын түлөө хүдэлмэришэдтэй, интеллигенцитэй хамта тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ гээд документ соо хэлэгдэнэ.

Манифестацинуудта хабаадагшадта Ажалай бүгэдэ нийтын конфедераци амаршалгын бэшэгээр хачлаа. Өөhэдынгөө эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангуулхые эрмэлзэжэ байhан тухайгаа ажалшад майн 29-дэ мэдүүлээ. Забастовконуудые үргэлжэлүүлхэ, тэмсэлээ шангадхаха шухала гээд тэдэнэр дахяад hанамжалаа.

Генерал де Голлиин мэдүүлгэ

ПАРИЖ. (ТАСС). Майн 30-да правительствын онсо заседаниин болоhоной hүүлээр президент де Голль француз радиогоор үгэ хэлээ. Национальна суглаанай тараагдаhан тухай, июниин 16-да үнгэргэгдэхөөр урда тээнь өөрынгөө хараалhан асуултануудай хойшолуулагдаhан тухай, гүрэниие толгойлогшын тушаалда өөрөө үлэхэ, француз правительствын толгойлогшын тушаалда Жорж Помпидуе үлөөхэ гэжэ өөрынгөө шиидхэhэн тухай тэрэ соносхоо.

«Национальна ба республиканска хуули ёhые барижа байгша» би болоноб, тэдэниие дэмжэхэ бүхы арга боломжонуудые 24 часай турша соо шэнжэлээб гээд де Голль мэдүүлээ. Мүнөө тохёолдоод байhан оршон байдалта би өөрынгөө тушаалhaa гарахагүйб. Мүн премьер-министрые би hэлгэхэгүйб. «Туhатай байха гэжэ өөртэнь hанагдаhанай» ёhoop правительствын составые хубилгаха дурадхалнуудые премьер-министр оруулха байна гээд тэрэ мэдүүлээ.

Национальна суглаанай тараагдаhан тухай саашань соносхоходоо, тэрэ иигэжэ мэдүүлээ: «Орон дотор асуулта үнгэргэхые би дурадхаhан байгааб... Гэбэшье мүнөөнэй бодото оршон байдал тэрэниие үнгэргэлгэдэ hаад ушаруулна. Тиимэhээ болзорыень би хойшолуулааб. Парламентска hунгалта тухай хэлэхэ болоо hаа, Конституцяар хараалагдаhан болзор соо тус hунгалта үнгэргэгдэхэ». Оппозиционно партинууд болон бүлэгүүдэй ябуулгануудай hаад түбэг гатаагүйл hаань, hунгалта үнгэргэгдэхэ гээд де Голль нэмээжэ хэлээ.

«Диктатурын» ба «тоталитарна коммунизмын» аюул Францида тохёолдожо байна гээд үгынгөө түгэсхэлэй хубида де Голль хэлэhэн байна. «Мүнөөнэй хүсэ хэрэглэлгэтэ оршон байдалай үргэлжэлөө hаань», «яаралтайгаар дуугаа үгэлгэдөө ондоо аргануудые хэрэглэхэ» баатай болохоб гээд тэрэ заналта хээ.

Франциин Национальна суглаан тараагдаба

ПАРИЖ. (ТАСС). Национальна суглаанай тараагдаhан тухай Франциин президент генерал де Голль соносхоо.

…неральна Ассамблейн Нэгэдэхи комитедтэ

…(ТАСС). Ядерна зэбсэг
…лэгүй тухай догово-
…hайшаажа, 29 ороной
…агдаhан резолюциин
… проект ООН-ой Гене-
…ейн Нэгэдэхи (Поли-
…едэй үзэмжэдэ майн
…. Үгэ хэлэлгын үедэ
…легацинуудай зүгhөө
… тодорхойлолгонууд
….

…убилгагдаhан проек-
…зангги байhанаа слон
…эйлэн мэдүүлхэдээ,
…орто эсэргүүсэгшэдэй баримталдаг hанамжануудые горитойгоор hуларуулна гэжэ зааhан байха юм. Комитедэй заседаниин майн 29-дэ болоходо, энэ hайшаалтай сэгнэлтын нүлөөн мүн лэ элеэр харагдаа.

Ядерна зэбсэг тараахагүй тухай договорой проект зүбшэн хэлсэлгые июниин 4-нэй вторнигто дүүргэхэ гэhэн шиидхэбэри комитет өөрынгөө заседани дээрэ баталан абаа, тэрэнэй hүүлээр 29 ороной дурадхаhан резолюциин проект үндэр дуунда табигдаха.

ОНСО ХУУЛИИН ТҮЛӨӨ ДУУГАА ҮГЭЛГЭ

БОНН. (ТАСС). Орон дотор бүхы баадхалгын, сэрэгэй-элсүүлтын хэмжээ абалгатайгаар онсо байдал соносхохо «ёhо гуримай үндэhэ hуури» байгуулха «онсо конституциин» проектые Баруун Германиин бундестаг олонхиин дуугаар эсэслэн hайшааба.

…эй делегациин түлөөлэгшэ Парижда пресс-конференци хэб

…(ТАСС). Париждахи тус-
…нүүдтэ хабаададаг
…гациин түлөөлэгшэ
… Ле пресс-конференци
…, президент Джон-
… мэдүүлгые «билда-
… гэжэ тоолоо. Хэлсээ-
…йрамдал түйлаха эр-
… президентын хэлэhэн
…удал хуурмаг гээд
…мдэглээ. ДРВ-дэ эсэр-
…бөлгонуудые, бусад
…нүүдые үгэ дуугүй-
…а США-гай нэтэрүү-
…ли алинай талаhаа
…ээ тухай ойн эрилтэ
… эрилтэнүүдые хэжэл
…оной хэлэhэн үгэ ха-
…лтэнүүдыень ДРВ-гэй
… ябалалые хүндэлдэг
…өөдэ дуратай бусад
…адаг гэбэ.

…ү бомбодолгонуудые,
… ябуулгануудые үгэ
…улха тухай Вьетна-
…ческа Республикын
… эрилтэнүүдые хангахаhаа США-гай арсаhаар байhан сагта хоёр талые hонирхуулдаг бусад асуудалнуудаар хэлсээн Париждахи тусхай хөөрэлдөөнүүд дээрэ эхилжэ шадахагүй гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ.

Тусхай хөөрэлдөөнүүдэй эхилhэн үеынхитэй сасуулбал, американ делегациин хараа бодолдо ямар нэгэн хубилалта болоо гү гэжэ журналистнуудай нэгэнэй табиhан асуудалда харюусахадаа, США-гай хараа бодол хубилаагүй гэбэ Нгуен Тхань Ле.

Үгытэйшүүлэй аяншалгада эсэргүүсэлтэ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Үгытэйшүүлэй аяншалгада хабаадагшадые США-гай нийслэлhээ ямаршье аргаар hаань намнан гаргахые конгрессэхи хархис хүсэнүүд hэдэнэ. Федеральна мэдэлэй Колумби округой газар дээрэ майхангуудые татахыень хориhон хуулиин проектые чиитын хүдэлмэриин асуудалнуудай талаар түлөөлэгшэдэй палатын комисси hайшаагаа. Вашингтондо майхангуудые татахын тулада урда тээнь үгтэhэн зүбшөөлэй болзор hунаахыень тус хуулиин проект хорино.

Үгытэй ядуу американецуудай хүндэ хүшэр байдалые конгрессэй хүнгэдхөөгүй сагта майхангуудhaa гаража ошохо хүсэлэнгүйбди гэжэ мэдүүлнэ.

Арнульфо Ариас Панамын президент болоо

НЬЮ-ЙОРК. ТАСС-ай корреспондент Ю. Романцев иигэжэ дамжуулна:

Оппозициин кандидат Арнульфо Ариас майн 12-то болоhон президентын hунгалтын үедэ илажа гараа гээд Панамада соносхогдоо. Өөртэйнь үрилдэгшэ—правительственна кандидат Давид Самудио гэгшэhээ 35 мянган дуу тэрэ олоор абаа.

hунгалтын, удаань дуу тоололгын үедэ Панамада угаа шахардуу шанга байдал тохёолдоо. Юуб гэхэдэ, худал үнөөршье hаань, президентын тушаалда өөрынгөө хүниие табихые ороной зонхилхы ангиие түлөөлдэг хоёр бүлэг эрмэлзэдэг байгаа. Өөрэйнь тала руу национальна гвардиин — ороной зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ороhоной hүүлээр Ариас энэ тэмсэлдэ илажа гараhан байна.

Холбоото Штадуудай нюуса далдаар дэмжэдэг байhан дээрэhээ Ариас илалта туйлаа гээд тэрээнтэй үрилдэгшэдынь тоолоно. «Президентын тушаалые Ариаста үгэхые Вашингтон захираа» гээд Нью-Йоркын «Тьемпо» газетэ майн 30-да мэдүүлээ.

«Нян зан» газетын тайлбари

ХАНОЙ. (ТАСС). «Гол асуудалhaaнь хөөрэлдөөнүүдые хадууруулха hэдэлгэ юу харуулнаб гэхэдэ, ДРВ-гэй ба США-гай правительствануудай түлөөлэгшэдэй хоорондо тусхай хөөрэлдөөнэй эхинhээ абаад мүнөө хүрэтэр американ талын али бүхы мэхэ гохо нэтэрүүгээр гаргажа байhанhaa уламжалан, дэлхэйн түрүү үзэл бодолто олониитэ үдэр ерэхэ тудам бүри ехээр hанаагаа зобоно» гээд «Нян зан» газетэ майн 30-найнгаа политическа тайлбари соо бэшэнэ.

«Мүнөөнэй тусхай хөөрэлдөөнүүдэй шиидхэхэ түрүүшын ээлжээнэй ба гансахан асуудал гэхэдэ, ДРВ-дэ эсэргүү бомбодолгонуудые, бусад бүхы сэрэгэй ябуулгануудые үгэ дуугүйгөөр бэелүүлхэ ябадал болоно. Имагтал энэ асуудал шиидхэhэнэйнгээ hүүлээр хоёр талада хамаатай бусад асуудалнууд тухай хөөрэлдэжэ болоно» гээд тайлбари соо онсолон тэмдэглэгдэнхэй.

ИЮНИИН 1— ҮХИБҮҮДЫЕ ХАМГААЛХА УЛАС-ХООРОНДЫН ҮДЭР

МАНАЙ ҮХИБҮҮДТЭ

1. БИШЫХАН ХИМИК

Ахир бишыхан
Алаг зүгыхэн
Шэнэхэн сэсэгэй
Шэмынь хайшан гээд
Шэдитэ аргаар
Шэмэжэ абаад,
Сумаа сооханоо
Суглуулна гээшэб?
Торхонууд соогоо
Тоһолиг мёдоо
Ямархан аргаар,
Яһалхан бэрхээр
Инлүүлэн шанажа,
Эдеэшүүлнэ гээшэб?

Нимэл хадаа
Химик гээшэл...

Гансахан бишье
Гайхана бэшэб,
Галсан баһал
Гайханаб гэгшэ.

2. ХЭН ҮГӨӨБ?

Ажал хэхэдээ
Абьяас ехэтэй.
Оройһоо үүдэтэй
Обоохой ордонтой
Алаг шоргоолзо
Ажаглан харахада,
Хүсэнийнь гэжэ
Хүүнэйхиһээ үлүү:
Өөрһөө томо,
Өөрһөө хүндэ
Ашаа үргэлөөд,
Алсайтараа гүйнэ.

Хэлэ намда,
Хэн шамда
Эды ехэ
Эршэ хүсэ
Үгөө юм бэ?

3. БИ ЭДЭГЭЭГЭЭБ

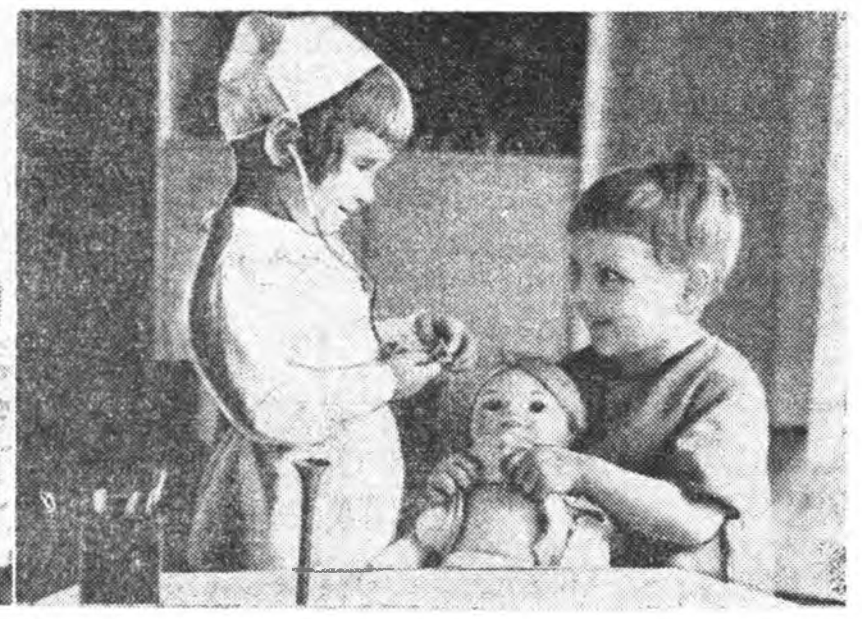
Үйлсын хоёр хажуугаар
Үшөөһэд олон таригдаа.
Манай гэрэй урдуурхи
Маанарта уһалхы даалгагдаа.
Барандаа тэдэ набшалжа,
Бахатай гоёор ногоороо.

Зоригто тоомоо таһаржа,
Зорюута нэгэнэйнь эшые
Зорожо байһаар баригдаад,
Зондо һайсал хараалгаа.

Би тэрээхэн шархыень
Бинтээр таһа уяжархёод,
Байд гээд уһаар норгожо,
Врач шэнгеэр оролдожо,
Тэрэ үшөөһэ эдэгээгээб.
Тэрээндээ ехээр урмашанаб.

Ш. НИМБУЕВ.

РЕПОРТАЖ

АМИДЫ СЭСЭГҮҮД...

Үдын наран шанха дээрэ тогтошоод, элшэ туяагаа тараана. Үдэ голой эрьеһээ һулашаг һэбшэн эдэ бишыхан үхибүүдэй толгойхонуудыень энхэргэн зөөлэхэнөөр эльбэһэндэл болоно. залуухан уляангирай набшаһануудые нишэ тиишэнь хүдэлгэжэ, үлгын дууний аялга зэдэлнэ гү гэхээр...

«Набережная» үйлсэдэ нэгэ дабхар модон гэр сайжа харагдана, газаа талаһаань ажаглахада бахаашье һаргама һайханиье бэшэ, мин юрын хүүшин модон гэр. Тиигэбэшье досооонь ороходош сэбэр һайхан агаар сэжэыен эльбэжэ, хангалтама һайхан үнэр анхилаадхина. Хужам һаршл сонхонуудаарнь улаан наран шагаажа, хүүгэдэй нааданхайнуудые таалана. Эндэ городой эльүрые хамгаалгын таһагай хүүгэдэй 2-дохи яслида 3 һараһаа эхилээд, 3 жэл хүрэтэр наһанай хүүгэд байдаг.

Багашуул зааһаа хойшо олоной дунда бэеэ нягтаар абажа ябаха, журам дүрим гээшые сахижа, сошадаа коммунис обществын ёһото эрхэтэн болохо замаа эндэһээ эхилнэ, эгээ түрүүшынхеэ хэлэ шудалжа захална. Бури ехэшэг болоходонь, тэдэнние ритмакэдэ һургана, бэеыень уян нугархай, хүдэр шамбай болгоно.

Шабараар болон пластилинээр эдир скульпторнууд тэндэ элдэб машинануудые, шубуу, малнуудай дүрсэнүүдые, үльгэр болон онтохонуудһаа гол персонажнуудай дүрэнүүдые урлан бүтээнэ.

Тэдэнэр илангаяа онтохонуудай удхаар наада табиха угаа дуратай. Жэшээнь, «Үнэгэн ба тохорюун», «Репкэ», «Улаахан малгай ба шоно» гэхэ мэтые зүжэг болгон харуулаа...

Гурба наһатай Паша Чащин мүнөөдэр автобусой жолоошон болонхой, харин Лена Бастунова (гурба наһатай) ехэ хүндэл адляар хонгёо хоолойгоор: «Нүхэд, билетүүдые абахаяа бү мартагты!.. Автобусай һарада ерээ, автобусоймнай удаадахи байха газар Наран» гэхэдэнь, бэшэнэй нюдэ гайхалтай гүнзэгы харасатай болоод орхихо юм. Юуб гэхэдэ, бишыхан Лена энэ автобусой кондуктор шуу. Бишыхан пассажирнуудай дунда алтан шэнисэдэл шарахан үһэтэй басаган уралаа жомбойлгон, «Наранда ошоо һаа хайлашахабди. Наранда ошонгүй, Москва ошоё»,—гэдэхинэ. Энэмнай гурба наһатай Марина Пелевецкая гээшэ.

Валера Титов бишыхан модо бариад: «Би Вьетнам ошожо, тэндэхи арадта туһалхам, хэн намтай ошолдохоб, гараа үргэгты»,—гэхэдэнь, гурба наһатай хүүгэд бултаараа гараа үргэжэ, шаг шууяа табина. Эгээл эдэнэй тэг онндо харахан үһэтэй бишыхан буряад басаган хонгёо хоолойгоор: «Намда папамни хэлээ: «Дайн хэрэггүй гэжэ»,—гээд хангюурдана.

Зүб даа! Дайн хэрэггүй. Түрэһөөр оройдоол гурбахан жэл соо алтан дэлхэй гэшхэжэ ябаһан үхибүүдшье дайнда дурагүй.

Үхибүүдые пасэжэ хүмүүжүүлхэ гээшэ ямар хүндэтэй, харюусалгатай хэрэг бэ! Манай Совет орон дотор лэ үргэжэ ябаа улаан бургааһан—эдиршүүл тушаа эды ехэ анхарал табигдана.

Евдокия Захаровна Кирикова энэ яслида гушаад жэлһээ үлүү хүдэлдэг.

— Минии хүмүүжүүлһэн үхибүүдэй олонхинь мүнөө өөһэдөө аба, эжынэр болонхой. Жэшээнь, Ожогин, Аникина, Крапивин гэгшэд мүнөө хүүгэдээ манай яслида асардаг. Крапивин «Энергосбыдэй» ахалагша инженерээр хүдэлнэ. Валерий Хацанов телестудиин дикторээр ажаллана. Олонхинь оронойманай олон город болон хүдөө нютагуудаар тарашанхай, тэд намаяа мартадаггүй» гээд Евдокия Захаровна энеэбхилнэ. Нүхэр Кирикова мэтэ бусадшье хүмүүжүүлэгшэдһээ гадна, энээ мүн бэрхэ няни, тогоошод бии. Эдэнэр бултаараа Совет засагай үршөөл хайрые үхибүүдтэ дамжуулан түгөөнэ, эдир үетэнэй зүб хүмүүжэнги, зол жаргалтай ажаябахын түлөө аргагүй оролдоно, энэ мүнөөдэр—хүүгэдые хамгаалха уласхоорондын үдэртэй дашарамдуулан, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай мандахын юрөөл табинад, амгалан тайбанаар үдэжэ, үргэжэ байгаа совет багашуулаа харахадаа үнэн зүрхэнһөө баясанад.

Б. ГАЛСАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. № 2 яслиин үхибүүд дуу дуулана. 2. Сугтаа наадахада зохид.
А. ИВАНОВАГАЙ фото.

Совет үхибүүд эрдэм ном шудална. Дүй дүршэл ехэтэй багшанар тэдэнние эрдэм соёлой харгыгаар хүтэлнэ. Эдэ бишыхан хүбүүд, басагадай дунда ерээдүйн ехэ эрдэмтэд заатагүй бии байха.

Э. ЛАПИНАЙ фото.

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ хүүгэдэй хүхюу дуунууд һаяхан зэдэлээ. Улаан-Үдэ хотын һурагшад уран һайханай наада харуулжа, олоной магтаалда хүртөө. Илангаяа № 1 интернат һургуулиин һурагшад эндэ шалгаржа, түрүүшын һуури эзэлээ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һурагшад хатарна.

В. ГАУЧЕНОВЭЙ фото.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:
○ **Элдэб һонин.**
□ *Шог ёгто мүрнүүд.*
○ Хүүгэдэй хүхюу дуунууд.

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

ҮЛЭСХЭЛЭ... БАЙДАЛТА...

Ороной баруун-урда талын навахо гэжэ индейскэ уг гарбалтанай нэгэтэй болоһон үхибүүд ходол үлэсхэлэн байдаг дээрэһээ хоёр килограммһаа бага үлүүтэйхэн шэгнүүртэй. Миссисипи штадай хүдөөгэй районой үхибүүд имагтал салат, ногоон ургамалнууд болон хилээмээр хооллодог юм. Нью-Йоркын хара шарайтанай геттонуудэй нүхэ балгааһанууд соогуур байдаг үхибүүдые үхэр хулганаанууд хазадаг, мэрэдэг байна бшуу.

Энэ хадаа үнэхөөрөө бодото байдал болоно даа. Энээниие американ ёһо гуримай түшэгынь бологшо «Коламбиа бродкастинг систем» гэжэ радиодамжуулгын корпораци, «Вашингтон пост» ба «Нью-Йорк таймс» гэжэ газетэнүүдшье мэдэрдэг байна.

Американ үхибүүдэй муу байдалтай байдаг тухай, США-да үлэсхэлэнгэй болодог тухай үнэн ушарые «Американ ёһоной ажабайдалые» Холбоото Штадуудай идхалгын органуудай нюужа шададаг үе саг үнихада үнгэрөө. Энэ үнэн ушарые мүнөө нюухын аргагүй болоо. Юуб гэхэдэ, һүртэ муухай геттонуудтэ ажаһуудаг хүнүүд уур сухалаа хүрэн оло дахин буһалгаална, мүнөө олон түмэн үгытэйшүүл Вашингтоной тэг дунда түхеэрэгдэһэн лагерьта суглараад байна.

Холбоото Штадуудта хэды үхибүүд үлэсхэлэндэ дайрагданаб? Үлэсхэлэн үхибүүдэй бүридхэлэй орон дотор хэгдэдэггүй дээрэһээ энэ асуудалаар тоо мэдээнүүд алгасалдаатай байдаг. Яаба хээбэшье, тэдэнэй тоо хэдэ миллион болодог байһаниинь сохомтой.

Алабама штадай Лаундес графствын хүн зоной угаа түлюур түйган байдалда ажаһуудаг тухай дурсаһан ехэ статьяе «Вашингтон пост» газетэ энэ һарада өөрынгөө хуудаһануудта толилһон байха юм. Нэльскэ университедтэй холбоотой врач-педиатор Алан Мерманн ороной энэ райондо негр үхибүүдэй үлэсхэлэн ядуугаар ажамидардаг тухай хөөрэһэн байна. «Класста орон сасуугаа унтажа эхилдэг үхибүүдые би анха түрүүн харааб»—гээд тэрэ бэшэнэ.

Өөрынгөө танилсаһан түлюур түйган байдалтай олон бүлын нэгэн бологшо Хейнс гэгшын бүлын ямараар ажаһуудаг тухай д-р Мерманн саашань бэшэнэ. Миссис Хейнс 42 наһатай аад, 60-аад наһатай гэжэ харахаар. Энэ эхэнэр зургаан үхибүүдтэеэ хамта хоёр таһагтай балгааһан соо һуудаг. Бороогой ороходо нэгэ таһалгань дуһаалдаг. Миссис Хейнс, тэрэнэй үхибүүд хоёр орон дээрэ нэгэ таһалга соогоо бултадаа хамта унтаха баатай болодог. «Болбосоролой ашаүрэнь» бологшо канализаци, водопровод, ванна болон бусадай үүргые энэ бүлэдэ байраһаань 100 метр зайтайгаар урдан гарадаг бишыхан горхон дүүргэдэг байна. Байраяа керосинай лаампаар гэрэлтүүлдэг. Д-р Мерманнэй ошоһон үдэр тус бүлын гэшүүд ногоон ургамалнуудаар, мансова хилээмээр обедлэхэ баатай болоһон байгаа.

Миссисипи штадта олон үхибүүд, илангаяа негр үхибүүд үлэсхэлэн байдалһаа ядарна гэжэ врачебнэ комиссинуудай нэгэн элирүүлһэн байха юм. Комиссиин гэшүүдэй ябаһан лэ графство бүхэндэ «ехэ дутамагаар

хооллолгын шэнжэ тэмдэг...
рүүлээбди гэжэ комисс...
элидхэл соо мэдээсэһэн...
үхибүүд правительствын...
хоолой зүйл абадаггүй...
туһаламжаһаа тэдэнэр хал...
Үхибүүдэй амидаран һу...
байдал али бүхы болбосо...
шье холо. «XX зуун жал...
үхибүүдэй байдалые үз...
жэлжэ байһанаа» бидэнэр...
та һэжэглэжэ ородог бай...
врачнууд мэдээсэнэ.

Дээрэ хэлэгдэһэние, ...
американ публицист Ро...
лэй үгэнүүд лаблан тодо...
сисипи штадай зарим ху...
лай эрхэ байдалые хару...
тьяе «Нью-Йорк таймс...
тэрэ толилһон байгаа. ...
иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Ямаршье отог балга...
гаагаад үзыт, ажаһуу...
хараада абалсаагүй һаа, ...
тадаа аб адлинууд. Жэ...
шингтон графствада Мис...
нэй эрьедэ зургаан үхи...
ажаһуудаг. Дүрбэн үхи...
ла дээрэ унтадаг юм. Т...
сагһаа гадна, үдэрэйнгөө...
биие унтажа үнгэргэ...
урал болон хулинуудын...
шархануудаар хушагда...
дэ оройдоошье хооһоор...
нүүд үзэгдэдэг юм. Ол...
тэдэнэр «кукурузаар...
һан» ямар нэгэн хоол...
дахин эдеэд үнгэрдэг.

Америкэдэ үлэсхэлэн ...
хын тула холо ошоһоной...
хэрэггүй. Вашингтонһоо ...
бага саг соо автомобил...
рэхөөр Лаудон графств...
штат) Вашингтоной зах...
«түшэг түлгууринуу...
шангууд, тэрэ тоодо с...
публиканецуудай удар...
ретт Дирксенэй ажал...
бии юм. Гэбэшье «Аме...
лэн болоно» гэжэ нэрэт...
дио-дамжуулга хэхэдэ, ...
графствада үгырһэн ...
арендаторнуудай, тэдэн...
түлюур түйганаар ажа...
мянган балгааһанууд би...
ламбиа бродкастинг систем...
байна.

Үргаса хуряаха тал...
мэриһөө нүгөөдэ хүд...
жэ» ошодог хүдөө ажа...
ришэдэй 150 мянга ...
эхэ эсэгэнэрээ дахаж...
хэгдэһэн тоололгонууд...
рагдана. Эдэ үхибүүд ...
олон часай турша соо ...
дэлдэг болобошье, хоо...
ариг сэбэрэй оройдоош...
гүй муухай түлюур ото...
ажаһуудаг. Тэдэнэр һур...
доошье ябадаггүй байх...

Бүхы орон соогуур ...
һан негретян, пуэрто...
геттонуудтэхи үхибүү...
байдал ехэ гасалан зо...
гээд американ хэблэл, ...
дэрнэ. «Вашингтон пост...
шэһэнэй ёһоор, Холбоо...
олон миллион үхибүүд ...
түрөөд», бүхы наһан с...
лэн байдалда дайрагда...
боно.

Гарри Ф...

Нью-Йорк.

Ц. ЖАМБАЛОВ

НҮҺЭР ЯБАДАЛАЙШ НҮХЭСЭЛ ЮУН БЭ?

Үдэр бүхэндэ
үйлсэдэ шамайе харанхайб,
Үлэн хооһоншье,
үлгэ һалгашье бэшэ аад,
Нюдэнэйш хараса,
нюур шарайш харанхыб,
Нүһэр ябадалайш нүхэсэл юун бэ, хаанаһааб?
— хаанаһааб?—гээд,
хараашалалтагүй юрэ талаар,
Хармаан соошни
түлхыгшэ лаб шинии гү?
Үри хүүгэдтээ
үнэтэ конфетэ, һамар,
Үтэлһэн эсэгэдээ үгэхэ бэлэг-сэлэгшни гү?
— Бэшэ!—гэнэмди
бүһэтэй, эхэнэр — бултадаа,
Бишыхан хүүгэдшье
бэшүүрхэжэ, зэбүүрхэжэ харана.
Ойгууршни гарахадаа
хаб нохойшье зуг тудаад,
Ойн амитандал
ойгоо гутажа бороно.
Бодото дээрээ
гушаад хүрэжэ ябаһан аад,
Борбиилгожо,
үргүүлхын тэмдэг үзэгдөөш.
Далан долоон
уршалаа нюурташ харагдаад,—
Дарьбагар гэгшын
үбгэжөөл мэтэ шэгтэйш.
Хасарнуудшни хонхойжо,
хамаршниил ганса үлэшоо.
Хашартай болоношь,
хашарһа тоолоношь гэртээ.
Һамганайнгаа абаһан
салин хүлһэндэ үлэгшөөд,
Һаажа дууһыень
һанаагаа амардаг хэбэртэйш.
Хашараг бурууда
хамагша хэжэ болохо,
Харин иимэ хүндэ
ямар хамагша бэлдэлтэйб?
Ооһорлоод байха гэхэдэш —
оог хуугай табиха,
(Соохорлоод байхадаа архиншад нимэ байдалтай).
Минии нюдэн —
олоной нюдэн ойлго.
Минии бэшэ,
хёрхоор харадаг нюдэн.
Үгэдэм торожо,
һогтуугаараа дан бү айлга,
Үетэн нүхэдтэйб,
ганса бэшэ, олон!
...Удаг унданшни
уһан—дүлэтэй хатуу,
Уншаад эдэ мүрнүүдые ууpаг тархидаа хадуу!

ҮГЭ БУЛЯАЛДААН

— Хаана ошоод ерээбши?
— Уһан булаг Шандали.
— Шандали бэшэ шалбаагхан һэмнай.
— Шалбаагхан болобол
Хан гаруудиин ууһан юм даа.
— Хан гарууди бэшэ
Алтай Хангайн болжомуур һэмнай.
— Алтай Хангайн
болжомууршье болобол
Можо сэмгээрнь майхан татажа
һууһан юм даа.
— Майханшье бэшэ
Урсахан һэмнай даа.
— Урсаханшье болобол
Хара нохойн хусахада
Дуулдаагүй юм даа.
— Хара нохой бэшэ
Хаб нохой һэмнай даа.
— Хаб нохойшье болобол
Ашаатай атан тэмээнэй
Бүхэн дээгүүрнь
Харайжа гараһан юм даа.
— Ашаатай тэмээншье бэшэ
Алаг ботогон һэмнай даа.
— Ботогохоншье болобол
Гурбан гэрэй эшэгы шэрэжэ
Гурбан хүтэл дабаһан юм даа.
— Хүтэлшье бэшэ
Хүзүүбшэхэн һэмнай даа.
— Хүзүүбшэхэншье болобол
Урда ябаһан морининь
Хойноо ябаһан моринойнгоо
Тархи дээрэнь тонтогоолһон юм даа.
— Мориншье бэшэ
Даагахан һэмнай даа.
— Даагаханшье болобол
Даб гүүлэхэдэ
Малгай хуу хиидхэһэн юм даа.
— Малгайшье бэшэ
Тойробшохон һэмнай даа.
— Тойробшохоншье болобол
Үбэлэй шанга хүйтые
Үнгэргэһэн юм даа.
— Үбэлэй хүйтэншье бэшэ
Үдэшэ үглөөнэй
Жабар һэмнай даа.
— Үдэшэ үглөөнэй жабаршье болобол
Хоёр хүнэй хөөрэлдэжэ байхада
Хэлэнэй үзүүр хүлдөөһэн юм даа.
— Хэлэншье бэшэ
Хэлхыхэн һэмнай даа.
— Хэлхыхэншье болобол
Хэдыхэн ном дууһан
Уншаһан юм даа.
— Хэдыхэн номшье бэшэ
Зургаахан үзэгтэй
Маани һэмнай даа.
— Зургаахан үзэгтэй
Маанишье болобол
Боди мүртэ
Хүргэһэн юм даа.
— Боди мүршнишье
Боһогын шүдхэр һэмнай даа.
— Шүдхэршье болобол
Шамда харагдахагүй
Худал юм даа.

Митаб ШОЙМПОЛОВЬОО И. Мадасон бэшэжэ абалай.

«ХҮН—ХҮНЭЙ ХАНИ НҮХЭР»

(Хани барисаан тухай онһон үгэнүүд)

Хани нүхэсэл, халуун барисаан тухай олон тоото оньһон үгэнүүдые арадууд зохёоһон байна. Эдэ үгэнүүдынь һургаал абамаар сэсэн мэргэн юм.

«Эбтэй һаа, ямаршье бэрхэшээл дабагдаха» (поляк арадай оньһон үгэ); «Эбтэй улад хада хабсагайшье үргэжэ шадаха» (болгар); «Эбгүй һаа, жаргал байхагүй» (абхази); «Эбтэй һаа—багашье юумэн арьбан байдаг, эбгүй һаа—ехэшье юумэн хор байдаг» (татар); «Эбтэй бол — хэрэг бүтэхэ, эбгүй бол— хосорхо» (белорус, украин оньһон үгэнүүд). Ондоо хэдэн жэшээ. «Хани нүхэдгүй байхын аргагүй» гэжэ башкир, ород арадууд, «Нүхэдгүй һууһан—нүхэн соо һууһандал, ханигүй һууһан—харанхыда һууһандал». «Хүнэй хүбүүндэ нүхэр хэрэгтэй, хүлэгэй унаганда эжэл хэрэгтэй» гэжэ буряад арад хэлсэдэг. «Загаһан уһагүй байжа шадахагүй» гэжэ эвенк зон. «Түрэлхид үгы һаа —муу, нүхэд үгы һаа — бүришье муу» гэжэ норвег зон, «Нүхэргүй байхаһаа үйдхартай муу юумэ үгы» гэжэ перс зон, «Хани нүхэр үгы бол, үрөөһэн сартаи байһандал» гэжэ арабууд, «Нүхэр үгы һаа, амидышье ябаһанай хэрэггүй» гэжэ шведүүд хэлсэдэг.

Дарлалта мүлжэлгэтэ оронуудта үрдилдөөтэ тэмсэл хэдэг эзэрхэгшэ ангинууд «Хүн—хүнэй дайсан» гэхэ мэтээр хэлсэдэг. Тэндэ имагтал дарлуулһан арад зон, гүрүү хүнүүдынь дундаа эбтэй, хани ёһоной харилсаатай.

Манай социалис орон дотор хүнүүд хоорондоо һайн харилсаатай — ёһотойл хани барисаатай, эбтэй эетэй ажаһуудаг. «Хүн—хүнэй хани нүхэр, аха дүү» гэжэ социалис оронуудай ажалшад хэлсэдэг. Шэнэ сагай ерэхэдэ—шэнэ оньһон үгэнүүд бии болоно.

Ц. БУДАЕВ.

ТААБАРИ ТААЖА ТУРШЫТ!

Захааминай аймагай Енгорбой нютагһаа Б. Доржиевай, Нурта нютагһаа Ж. Тарбаевай эльгээһэн таабаринууд:

1. Морин шэнги нюргатай
Могой шэнги хадхууртай.
2. Дайр сагаан азарга
Далан дабхар тохомтой.
1. Хангайда бударһан саһанай хайлахань бэрхэ.
Хасаг тэргын эбдэрхэдэ заһахань бэрхэ.
2. Таланьсагаан,
Тарянь хара.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Зуун үдэрэй—100 килограмм» гэһэн түрүү бэшэг. В. Островскиин статья. ТАСС-ай материалнууд.
Хоёрдохи хуудаһанда: В. Кузнецовой статья. «Ажал ба ажалай журам» гэһэн И. Балуровай корреспонденци. «Гоё һайханиие бүтээгшэ» ... Игумновагай корр...
Гурбадахи хууда... бүүдые хамгаалха ... дын үдэртэ зорюула... териалнууд. Хилын... мэдээсэлнүүд.
Дүрбэдэхи хууда... бүүдые хамгаалха ... дын үдэртэ зорюула... териалнууд. Соносх...

Редактор Ц. Ц. ЦИ...

Манай адрес, телефон...

г. УЛАН-УДЭ. ул. Ленина. 35. Телефоны: редактора — приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редак... 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря... отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства... 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышлен... строительства — 61-35, советского строительства и быта... культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67... формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, ... бюро — 57-63. фотолаборатория — 33-61.

Гор Улан-Удэ типография Управления по печати ... вете Министров БурАССР.

Н-04538. Зак. ...